

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Kätlin Kallakas

**MAJANDUSAASTA ARUANNETE MITTEESITAMIST
MÕJUTAVAD TEGURID (EESTI JURIIDILISTE ISIKUTE
NÄITEL)**

Magistritöö

Õppekava TARM, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Paavo Siimann, PhD

Kaasjuhendaja: Kirsti Rumma, PhD

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkus on 11 610 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Kätlin Kallakas

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 153470TARM

Üliõpilase e-posti aadress: katlinkallakas@gmail.com

Juhendaja: Paavo Siimann, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaasjuhendaja Kirsti Rumma, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. MAJANDUSAASTA ARUANNETE ESITAMISE AJASTAMIST MÕJUTAVAD TEGURID.....	9
1.1. Ülevaade majandusaasta aruannete esitamist reguleerivatest õigusaktidest ning tegelikust õiguskäitumisest Eestis.....	9
1.2. Ülevaade majandusaasta aruannete esitamise ajastamise kohta tehtud varasematest uuringutest	17
2. EMPIIRILINE UURING MAJANDUSAASTA ARUANNETE MITTEESITAMIST MÕJUTAVATEST TEGURITEST EESTI JURIIDILISTE ISIKUTE NÄITEL.....	23
2.1. Uuringu meetoodika ja valim	23
2.2. Uuringu tulemused ja järeldused	26
2.2.1. Äriühingute majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid	26
2.2.2. MTÜ-de/SA-de majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid	33
2.2.3. Meetmed majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise parendamiseks.....	39
KOKKUVÕTE	53
SUMMARY	56
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	60
LISAD	64
Lisa 1. Äriühingute ja MTÜ/SA aruannete esitamine ja mitteesitamine aastate lõikes perioodil 2010–2018	64
Lisa 2. Äriühingute aruannete mitteesitamise osatähtsused (%) suurusgruppide ja aastate lõikes perioodil 2010–2018 ning MTÜ/SA aruannete mitteesitamise osatähtsused (%) aastate lõikes perioodil 2010–2018.....	65
Lisa 3. Intervjuude kava	66
Lisa 4. Äriühingute hinnangud aruande valmimisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena	69
Lisa 5. Äriühingute hinnangud aruande esitamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena	70
Lisa 6. Äriühingute hinnangud aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena	71
Lisa 7. Äriühingute hinnangud aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususele	72

Lisa 8. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususele	73
Lisa 9. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususele	74
Lisa 10. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususele.....	75
Lisa 11. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande valmimisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena.....	76
Lisa 12. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande esitamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena.....	77
Lisa 13. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena.....	78
Lisa 14. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususele.....	79
Lisa 15. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususele	80
Lisa 16. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususele	81
Lisa 17. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususele.....	82
Lisa 18. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande valmimisega seotud tegurite hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti	83
Lisa 19. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande esitamisega seotud tegurite hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti	84
Lisa 20. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande avalikustamisega seotud tegurite hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti.....	85
Lisa 21. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti	86
Lisa 22. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti	87
Lisa 23. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti	88
Lisa 24. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti	89
Lisa 25. Lihtlitsents	90

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk on selgitada välja põhjused, miks Eesti Vabariigi juriidilised isikud jätaavad majandusaasta aruanded registripidajale esitamata ning pakkuda välja meetmeid, mis viiks seadusest tulenevate nõuete täitmiseni suurema hulga äriühinguid, mittetulundusühinguid ja sihtasutusi.

Igal aastal jätab umbes neljandik juriidilisi isikuid majandusaasta aruanded registripidajatele esitamata. Majandusaasta aruannete mitteesitamise eest on võimalik rakendada trahve või äriühing registrist kustutada, kuid kumbki karistus ei ole majandusaasta aruannete esitamise nõudest kinnipidamisele positiivset mõju avaldanud. Seetõttu on oluline selgitada välja mitteesitamise põhjused ja leida lahendused olukorra parandamiseks.

Uuringu üldkogumiks on äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused, kes jätsid 2017. aasta majandusaasta aruande 2020. aasta juuli seisuga registripidajale esitamata. Uurimisküsimustele saadi vastused ning tehti analüüs ankeetküsimustiku ja telefoniintervjuude teel kogutud aruannete esitamata jätmise põhjuste ning võimalike olukorda parendavate meetmete kohta.

Olulised mitteesitamist põhjustavad tegurid on aruannete koostamise keerukus ja ajamahukus, aga ka raamatupidamisteadmistega töötaja või regulaarse teenusepakkuja puudumine. Üllatav tulemus on, et aruannete avalikuks saamise tõttu peeti aruannete mitteesitamise põhjusena võimalikku ärisaladuse leket ja omanike privaatsuse kadu väheolulisteks teguriteks. Aruannete esitamise nõuetest kinnipidamisele aitavad kaasa enne ja pärast esitamistähtaega saadetud meeldetuletused. Kuigi sagedasem ja kõrgemate määradega trahvimine ei olnud vastajate seas oluline meede, mis aitaks kaasa aruannete tähtajal esitamisele, tasuks süsteemsema ning mõjusama trahvimissüsteemi loomist siiski kaaluda, sest ebavajalike rahaliste väljaminekute vältimiseks võiks see meede juriidiliste isikute käitumisele siiski positiivset mõju avaldada.

Võtmesõnad: majandusaasta aruannete esitamine, majandusaasta aruannete mitteesitamine, aruannete esitamise olulisus, mitteesitamise põhjused, parendusmeetmed

SISSEJUHATUS

Igal aastal jätab umbes üks neljandik juriidilisi isikuid majandusaasta aruanded registripidajatele esitamata, kuigi aruannete tähtaegne esitamine on seadusest tulenev kohustus. Kuna majandusaasta aruanded jäetakse suures mahus esitamata, puudub juriidiliste isikute huvitatud osapooltel (nt klientidel, tarnijatel, investoritel, töötajatel) avalikult juurdepääs ettevõtja finantstulemustele, millest võivad olla mõjutatud ka nende otsused juriidilise isiku suhtes. Samuti puudub täielik statistika majanduse kohta, mis võib viia ebakorreksete juhtimisotsusteni nii riigiki kui ka erasektoris. Kuna Euroopa Liidust jagatavate toetuste suurus ning vajalikkus sõltub samuti riigi kohta esitatud statistikast, siis võivad sellised otsused olla puuduliku finantsinformatsiooni tõttu tehtud valedele alustel ning kannatajaks on lõpuks Eesti riik ja rahvas. Eelnevast järeldub, et teema on tähtis ja aktuaalne.

Majandusaasta aruannete mitteesitamise eest on võimalik rakendada trahve või äriühing registrist kustutada. Kuna kumbki karistus ei ole majandusaasta aruannete esitamise nõudest kinnipidamisele positiivset mõju avaldanud, siis on oluline välja selgitada, miks juriidilised isikud jätaavad majandusaasta aruanded esitamata, ning leida lahendused olukorra parandamiseks.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja põhjused, miks juriidilised isikud jätaavad majandusaasta aruanded registripidajale esitamata, ning pakkuda välja meetmeid, mis viiksid seadusest tulenevate nõuete täitmiseni suurema hulga äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste seas.

Magistritöös otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Millised nõuded on seatud äriühingutele, mittetulundusühingutele ja sihtasutustele majandusaasta aruannete esitamiseks?
2. Millised tegurid põhjustasid äriühingutel 2017. majandusaasta aruannete mitteesitamist Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonnale?
3. Millised tegurid põhjustasid MTÜ-del ning SA-del 2017. majandusaasta aruannete mitteesitamist mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrele?

4. Milliseid meetmeid tuleks rakendada, et juriidilised isikud esitaksid majandusaasta aruanded registripidajale tähtaegselt?

Magistritöö uuringu üldkogumiks on Eestis registreeritud äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused, kes olid jätnud oma 2017. majandusaasta aruande 2020. aasta juuli seisuga registripidajale esitamata. Mittetulundusühingute seast on välja arvatud korteriühistud, kelle puhul puudub piisav ajalooline info. Uuringus on kasutatud 2017. majandusaasta aruannete esitamise andmeid, sest need esindavad viimaseid täielikke andmeid, võimaldades eristada mitteesitajaid hilinejatest. Magistritöös ei ole uuritud majandusaasta aruannete esitamisega hilinenud juriidiliste isikute käitumist ega hilinemise põhjuseid.

Andmete kogumiseks koostas autor uurimismeeskonnaga koostöös ankeetküsimustiku. Küsimustik koostati Rahandusministeeriumi tellitud uurimuse raames, mille eesmärk oli selgitada välja majandusaasta aruannete mittetähtaegse esitamise ja mitteesitamise põhjused ning esitada ettepanekud olukorra parandamiseks. Töö autori panus uurimisprojekti on toodud välja teises peatükis. Küsimustik saadeti välja kahele juriidilise isikute valimile. Valimid moodustati eraldi äriühingutele ning mittetulundusühingutele ja sihtasutustele. Mõlema valimi puhul kasutati struktuuriliselt sarnase ülesehitusega küsimustikku, seejuures võeti arvesse äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahelisi erisusi. Lisaks ankeetküsimustikule tehti vabatahtlike vastajatega ka telefoniintervjuud. Küsimustike ja intervjuudega kogutud andmete põhjal on võimalik välja tuua põhjused, mis takistavad juriidilisi isikuid majandusaasta aruandeid esitamast, ning pakkuda välja meetmed, mis aitaksid kaasa äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste õiguskuulekuse tõstmisele. See omakorda võimaldaks juriidiliste isikute huvitatud osapooltel ning riigil teha õigeid majanduslikke otsuseid.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis selgitatakse, millised õigusaktid reguleerivad Eestis registreeritud juriidilisi isikuid ning miks on äriühingutel, mittetulundusühingutel ja sihtasutustel kohustus majandusaasta aruandeid esitada. Lisaks selgitatakse aruande koostamise ja esitamise käiku ning antakse ülevaade tagajärgedest, mis rakenduvad juhul, kui aruannete esitamise tähtaegadest ei peeta kinni. Täiendavalt antakse ülevaade majandusaasta aruannete esitamise nõuetest kinnipidamise ning tegelikult rakendunud tagajärgede olukorrast üldisemalt. Lisaks uuritakse, millistele järeldustele majandusaasta

aruannete esitamise nõuete täitmise ja mitteesitamise põhjuste suhtes on jõudnud teised autorid oma uurimuste käigus.

Töö teises peatükis otsitakse vastuseid eelnevalt püstitatud uurimisküsimustele. Teine peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks, millest esimeses kirjeldatakse põhjalikumalt uuringu tegemise meetodikat ja valimit. Teises alapeatükis antakse ülevaade teguritest, mis põhjustasid äriühingutel majandusaasta aruannete mitteesitamise registripidajale. Samuti kirjeldatakse tegureid, mis mõjutasid mittetulundusühinguid ja sihtasutusi majandusaasta aruanne esitamata jätma. Lõpetuseks pakutakse teises peatükis välja meetmeid, mis võiksid aidata kaasa majandusaasta aruannete tähtaegsele esitamisele.

Autor tänab magistritöö juhendajaid Paavo Siimanni ja Kirsti Rummat asjakohaste juhiste ja nõuannete eest ning Tallina Tehnikaülikooli majandusteaduskonda võimaluse eest osaleda Rahandusministeeriumi uurimisprojektis, mis oli äärmiselt huvitav ja hariv kogemus ning tegi magistritöö kirjutamise võimalikuks.

1. MAJANDUSAASTA ARUANNETE ESITAMISE AJASTAMIST MÕJUTAVAD TEGURID

Magistritöö esimene peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade äriühingutele kehtivatest Eesti õigusaktidest, mis reguleerivad majandusaasta aruannete esitamist. Peatükis selgitatakse, milliste seaduste alusel tekib äriühingutel majandusaasta aruannete esitamise kohustus ning millistest seadustes esitatud nõuetest tuleb aruannete koostamisel ja esitamisel kinni pidada. Seejärel kirjeldatakse töö teises alapeatükis varasemaid uurimusi, mis käsitlevad majandusaasta aruannete esitamise ajastamist.

1.1. Ülevaade majandusaasta aruannete esitamist reguleerivatest õigusaktidest ning tegelikust õiguskäitumisest Eestis

Ettevõtjate äritegevust Eestis reguleerib äriseadustik (ÄS). Äriseadustiku tähenduses on ettevõtja „füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, ning käesolevas seaduses sätestatud äriühing“ (ÄS § 1). Seaduse §-de 2 ja 3 alusel liigituvad äriühingud täisühinguteks, usaldusühinguteks, osaühinguteks, aktsiaseltsideks, tulundusühinguteks ning füüsilisest isikust ettevõtjateks. Lisaks tegutsevad mittetulundusühendustena riigis ka mittetulundusühingud (MTÜ) ning sihtasutused (SA), mille tegevust reguleerivad vastavalt mittetulundusühingute seadus (MTÜS) ning sihtasutuste seadus (SAS).

Raamatupidamise seaduse (RPS) § 14 kohaselt lasub kõigil raamatupidamiskohustuslastel kohustus koostada lõppenud majandusaasta kohta raamatupidamise aastaaruandest ning tegevusaruandest koosnev majandusaasta aruanne. Seejuures on seadusega antud vabastus mikroettevõtjatele, kelle majandusaasta aruandes ei ole vajalik esitada tegevusaruannet, kui finantsarvestuse ja -aruandluse koostamisel on lähtutud Eesti finantsaruandluse standardist (RPS § 14). Raamatupidamiskohustuslaseks loetakse raamatupidamise seaduse mõistes muuhulgas kõiki Eestis registreeritud era- või avalik-õiguslikke juriidilisi isikuid (RPS § 2), nagu need on välja toodud alapeatüki esimeses lõigus.

Lisaks majandusaasta aruande koostamisele on äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused kohustatud esitama kinnitatud majandusaasta aruande Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonnale (edaspidi „registripidaja“) kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppemist (ÄS § 97¹, § 179, § 334, MTÜS § 36, SAS § 34). Seejuures kehtib eraldi reegel avaliku huvi üksustele, kelleks on börsil noteeritud ettevõtted, krediidasutused ja kindlustusettevõtted, kes peavad oma auditeeritud majandusaasta aruanded avalikustama teistest äriühingutest kaks kuud varem ehk nelja kuu jooksul pärast majandusaasta lõppemist (VPTS § 110, KAS § 92, KindlITS § 127). Aruanded tuleb avalikustada ettevõtte veebilehel (KAS § 92, KindlITS § 127) või selle puudumisel Finantsinspektsiooni veebilehel (VPTS § 110). Erandina pikendati 2020. aastal, tulenevalt COVID-19 puhangust ning Eesti Vabariigis väljakuulutatud eriolukorrast, äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete esitamise tähtaega 31. oktoobrini neil juriidilistel isikutel, kellel oli kohustus majandusaasta aruanne esitada ajavahemikus 12. märts kuni 31. august (ÄS § 525⁸, MTÜS § 111⁵, SAS § 85)³. Avaliku huvi üksuste majandusaasta aruanded on kõigile kättesaadavad tasuta, teiste juriidiliste isikute aruannete väljastamisel registripidaja poolt kehtib aga kaheeurone tasu.

Alates 2010. aastast kehtib juriidilistele isikutele nõue esitada majandusaasta aruanne elektrooniliselt. Selleks on Eestis loodud äriregistri Ettevõtjaportaali, mis võimaldab kasutada aruande koostamiseks ja esitamiseks standardset XBRL-põhist (*eXtensible Business Reporting Language*) aruandlusvormi, mis on vastu võetud valdkonna eest vastutava ministri määrusega (Majandusaasta aruande taksonoomia ja selle alusel koostatavate raamatupidamise aastaaruande vormide kehtestamise § 2). Andmeid on võimalik senisesse elektroonilisse süsteemi sisestada manuaalselt või kanda need üle automaatselt raamatupidamisprogrammist. Juriidilised isikud, kes koostavad oma aruanded kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega (IFRS), esitavad koostatud majandusaasta aruande Ettevõtjaportaali kaudu pdf-vormingus.

Majandusaasta aruande koostamiseks on vaja läbida kolm etappi: 1) raamatupidamise aastaaruande koostamine, 2) tegevusaruande koostamine, 3) majandusaasta aruande heakskiitmine (RPS § 14).

Raamatupidamise aastaaruande koostamise ja avaldamise eesmärk on anda aruande kasutajale, kel on aruandest arusaamiseks piisavad finantsteadmised, raamatupidamiskohustuslase

finantsseisundi, -tulemuse ja rahavoogude kohta asjakohast ning tõepäraselt esitatud informatsiooni, mida aruande kasutaja saaks oma majandusotsuste tegemisel kasutada (RPS § 15). Raamatupidamise seaduse kohaselt on juriidilistel isikutel võimalik finantsarvestuse pidamisel valida kahe finantsaruandluse raamistiku vahel (RPS § 17):

1. Eesti finantsaruandluse standard;
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1606/2002 rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamise kohta (EÜT L 243, 11.09.2002, lk 1–4) sätestatud korra kohaselt Euroopa Komisjoni vastu võetud rahvusvaheline finantsaruandluse standard (IFRS).

Valikuvõimalus puudub börsil noteeritud ettevõtetel, investeerimisühingutel, krediidasutustel ja kindlustusandjatel, kelle aruanded tuleb koostada kooskõlas IFRS-iga (RPS § 17).

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lubatud lihtsustused mikro- ja väikeettevõtjatele. Tabelis 1 on esitatud juriidiliste isikute jagunemine suurusrühmadeks vastavalt raamatupidamise seaduse §-is 3 toodud näitajatele.

Tabel 1. Juriidiliste isikute liigitamine suuruse järgi

Ettevõtja suurus	Varade väärtus (euro)	Müügitulu aruandeaastal (euro)	Töötajate arv
Mikroettevõtja ¹	175 000	50 000	–
Väikeettevõtja ²	4 000 000	8 000 000	50
Keskmise suurusega ettevõtja ³	20 000 000	40 000 000	250
Suurettevõtja ⁴	20 000 000	40 000 000	250

Allikas: autori koostatud vastavalt RPS § 3 lõigetele 14–17.

Märkused:

1. Täiendavalt ei tohi kohustised ületada omakapitali ning ettevõttes võib olla vaid üks osanik, kes on ka juhatuse liige. Kõik nimetatud tingimused peavad olema täidetud.
2. Esitatud tingimustest võib olla ületatud vaid üks näitaja.
3. Esitatud tingimustest võib olla ületatud vaid üks näitaja.
4. Esitatud näitajatest vähemalt kaks on ületatud.

Eestis liigitub 99,9% juriidilistest isikutest mikro- ja väikeettevõtjaks, kellel on lubatud esitada registripidajale lühendatud raamatupidamise aastaaruanne. Kui täismahus aruanne koosneb neljast põhiaruandest (bilanss, kasumiaruanne, rahavoogude aruanne ja omakapitali muutuste aruanne) ning põhiaruandeid täiendavatest lisadest (RPS § 15), siis lühendatud aruandega vähendatakse oluliselt mikro- ja väikeettevõtjate halduskoormust, nõudes neilt raamatupidamise aruandes vaid bilansi, kasumiaruande ning lisade esitamist. Samuti puudub mikroettevõtjatel kohustus koostada tegevusaruanne (RPS § 15).

Majandusaasta aruande koostamise viimase etapina on vaja see enne esitamist heaks kiita. Äriühingute, mittetulundusühingute ning sihtasutuste puhul on see pädevus antud juhatuse liikmetele (ÄS § 179, § 332, MTÜS § 36, SAS § 34, RPS § 25). Juhatus kinnitab, et majandusaasta aruandes esitatud andmed on õiged ja täielikud ning et aruanne on koostatud kooskõlas raamatupidamise seaduse § 17 lõikes 1 nimetatud finantsaruandluse standardiga ning see kajastab asjakohast ja tõepäraselt esitatud informatsiooni raamatupidamiskohustuslase finantsseisundi ja -tulemuse ning rahavoo kohta või annab raamatupidamise seaduses nõutud informatsiooni. Majandusaasta aruande heakskiitmiseks allkirjastatakse see vähemalt ühe juhatuse liikme poolt. (RPS § 25)

Pärast majandusaasta aruande heakskiitmist saab liikuda edasi aruande esitamise etappi, mis koosneb järgnevast: 1) audiitorkontroll, 2) äriühingute puhul majandusaasta kasumi jaotamise või kahjumi katmise ettepaneku koostamine ja 3) majandusaasta aruande esitamiseks kinnitamine (RPS § 14).

Audiitorkontrolli nõue tuleneb audiitortegevuse seadusest. Tabelis 2 on esitatud raamatupidamiskohustuslastele kehtivad piirmäärad aastaaruande kohustusliku auditi või ülevaatus jaoks.

Tabel 2. Aastaaruande kohustusliku auditi ja ülevaatus piirmäärad

Kontrolli liik	Varade väärtus (euro)	Müügitulu aruandeaastal (euro)	Töötajate arv
Audit (vähemalt 2 näitajat ületatud)	2 000 000	4 000 000	50
Audit (vähemalt 1 näitaja ületatud)	6 000 000	12 000 000	180
Ülevaatus (vähemalt 2 näitajat ületatud)	800 000	1 600 000	24
Ülevaatus (vähemalt 1 näitaja ületatud)	2 400 000	4 800 000	72
Ülevaatus (AudS § 91 lõikes 4 nimetatata SA-le, 1 näitaja ületatud)	15 000	15 000	–

Allikas: autori koostatud vastavalt AudS §-dele 91 ja 92.

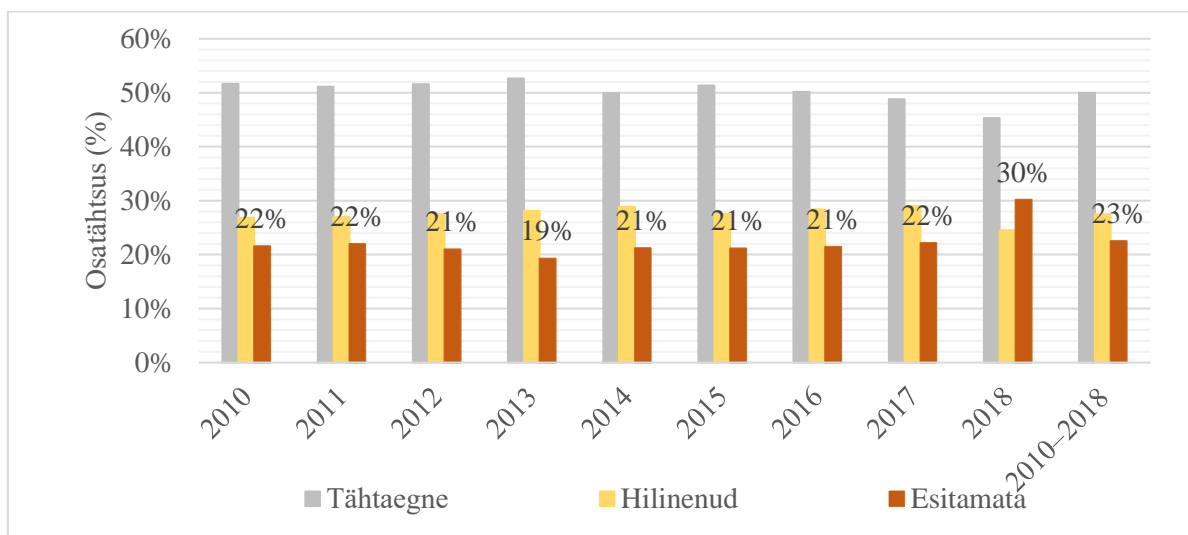
Audiitorkontrolli tegemise ja audiitoraruande kinnitamise järel esitab juhatus majandusaasta aruande kinnitamiseks äriseadustiku § 179 kohaselt osäühingu osanikele ning § 334 kohaselt aktsiaseltsi üldkoosolekule. Mittetulundusühingu majandusaasta aruande kinnitab mittetulundusühingu seaduse § 19 kohaselt üldkoosolek ning sihtasutuse aruande sihtasutuse

seaduse § 34 kohaselt nõukogu. Kinnitatud majandusaasta aruanne tuleb esitada registripidajale kuni kuue jooksul pärast majandusaasta lõppemist.

Juriidilisele isikutele, kes jätavad majandusaasta aruande Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonnale õigel ajal esitamata, rakenduvad tagajärjed, mis tulenevad äriseadustiku §-st 60, mittetulundusühingute seaduse §-st 36¹, sihtasutuste seaduse §-st 34¹ ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-dest 601 ja 46. Kui äriühing, mittetulundusühing või sihtasutus on registripidajale jätnud majandusaasta aruande esitamata, teeb kohus määruse, millega kohustab trahvi ähvardusel ja kohtu poolt määratud tähtaja jooksul aruande esitamise kohustust täitma. Kui juriidiline isik kohtu määratud tähtaja jooksul puudust ei likvideeri ega esitata ka vastuväidet, teeb kohus trahvimääruse ja kordab varasemat määrust andmete esitamise kohta koos uue trahvi määramise hoiatusega. (TsMS § 601) Trahvi määramisel lähtub kohus tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-st 46, mis lubab määrata rahatrahvi kuni 3200 eurot, seejuures on minimaalseks trahvi suuruseks äriregistri § 71 alusel 200 eurot. Trahvi võib määrata korduvalt seni, kuni majandusaasta aruande esitamise nõue täidetakse, seejuures ei vabasta trahvi määramine juriidilist isikut seaduse nõuete täitmisest (TsMS § 46).

Pärast kuue kuu möödumist seaduses sätestatud majandusaasta aruande esitamise tähtjast hoiatab kohus mitteesitajast äriühingut, mittetulundusühingut või sihtasutust registrist kustutamise eest. Sellega antakse juriidilisele isikule täiendavad kuus kuud pikendust majandusaasta aruande esitamiseks. Kui eelnevast hoiatusest hoolimata ei esitata majandusaasta aruannet pikendatud tähtjaks, on registripidajal õigus avaldada väljaandes Ametlikud Teadaanded teade aruande esitamata jätmise kohta. Teatega kutsub registripidaja üles ka võlausaldajaid andma teada nõuetest äriühingu, mittetulundusühingu või sihtasutuse vastu ja taotlema likvideerimismenetlust järgneva kuue kuu jooksul pärast teate avaldamist. Samas antakse ka hoiatus äriühingu likvideerimismenetluseta kustutamise kohta, kui võlausaldajad endast märku ei anna (ÄS § 60, MTÜS § 36¹, SAS § 34¹). Kui kuue kuu tähtaja möödumisel ei ole võlausaldajad likvideerimist taotlenud ega äriühing, mittetulundusühing või sihtasutus majandusaasta aruannet endiselt esitanud ega esitanud mõjuvat põhjust aruande esitamise takistuste kohta, võib registripidaja juriidilise isiku registrist kustutada. Selleks peab registripidaja toimetama juriidilisele isikule kustutamise kandemääruse, millega kandemäärus äriühingu, mittetulundusühingu või sihtasutuse kustutamiseks registris jõustub ning millele järgneva 30 päeva jooksul on see juriidilisel isikul võimalik vaidlustada. (*Ibid.*)

Seadustest tulenevate hoiatuste ja karistuste tegelikul rakendamisel on seega võimalik äriühing, mittetulundusühing või sihtasutus registrist likvideerida kuni 2,5 aasta jooksul pärast selle majandusaasta lõppemist, seejuures esimesi hoiatusi saab registripidaja teha alles pärast ühe aasta möödumist majandusaasta lõppemisest. Joonisel 1 on esitatud äriühingute ning joonisel 2 MTÜ-de ja SA-de majandusaasta aruannete esitamise statistika.

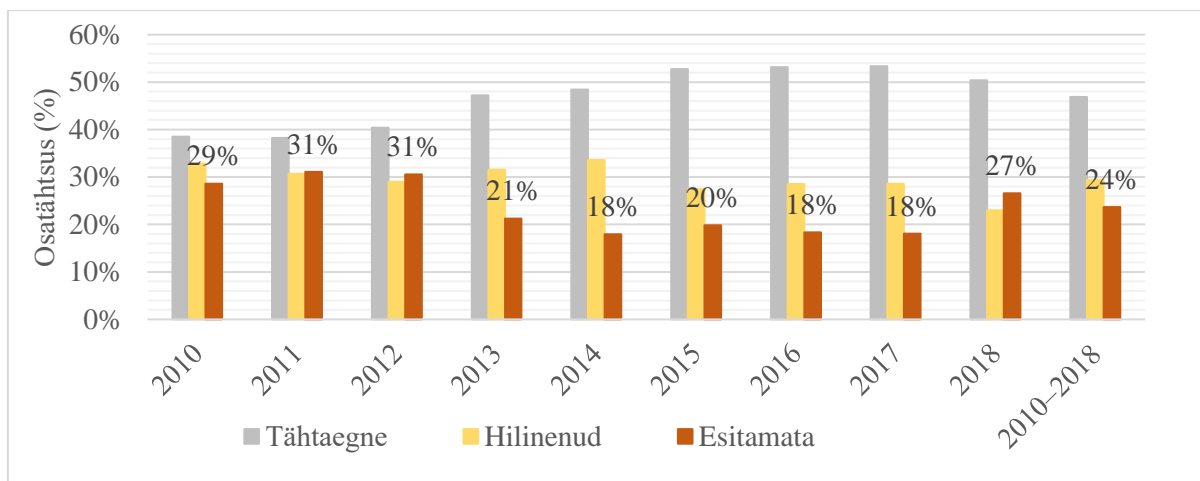

Joonis 1. Äriühingute aruannete esitamine ja mitteesitamine aastatel 2010–2018

Allikas: autori koostatud lisa 1 toodud andmete põhjal

Märkus: Joonisel on osatahtsuse protsendid esitatud vaid aruande esitamata jätnud äriühingute kohta, sest hilinejaid ja tähtaegseid esitajaid ei ole magistritöös uuritud.

Joonistelt 1 ja 2 saab järeldada, et äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused ei täida märkimisväärses osas seadustest tulenevaid nõudeid majandusaasta aruannete esitamise suhtes. Mittetulundusühingutest ja sihtasutustest keskmiselt 24% ning äriühingutest keskmiselt 23% ei ole aastatel 2010–2018 majandusaasta aruannet registripidajale esitanud. Seejuures on võrreldes viimaste aastatega olnud hüppeline kasv mitteesitamisel just 2018. aastal, ulatudes 27%-ni MTÜ-de ja SA-de ning 30%-ni äriühingute puhul.

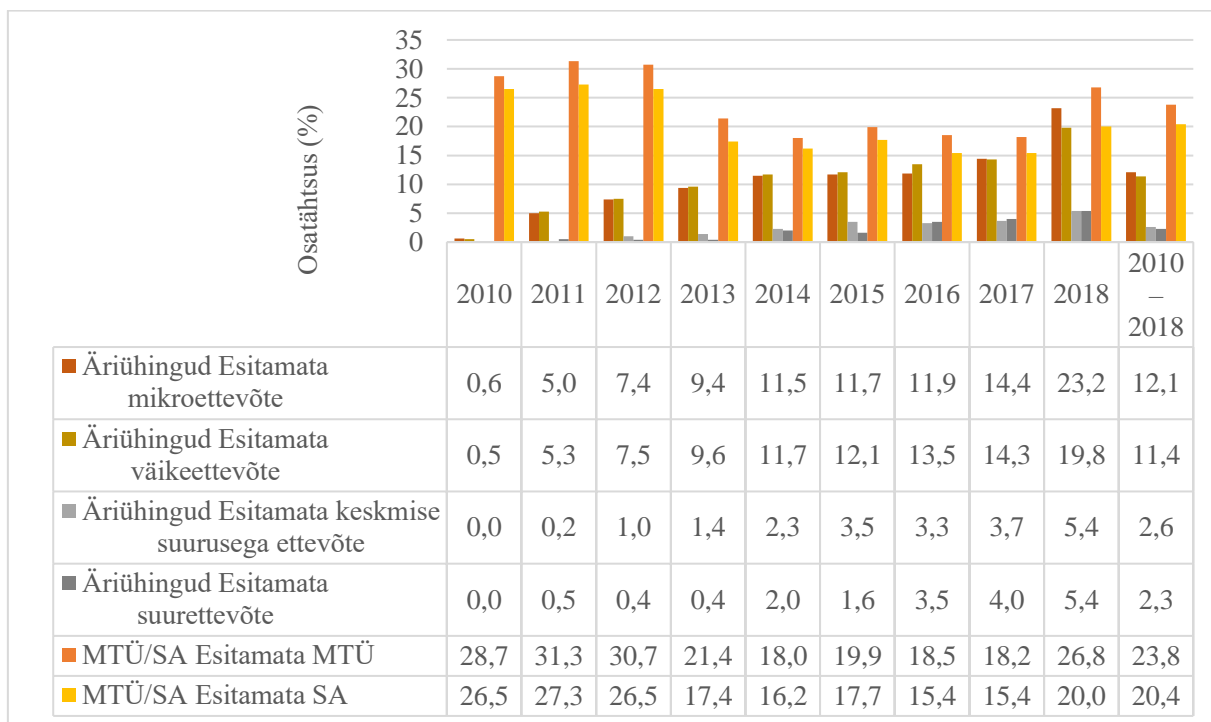

Joonis 2. MTÜ/SA aruannete esitamine ja mitteesitamine aastatel 2010–2018

Allikas: autori koostatud lisa 1 toodud andmete põhjal

Märkus: Joonisel on osatähtsuse protsendid esitatud vaid aruande esitamata jätnud äriühingute kohta, sest hilinejaid ja tähtaegseid esitajaid ei ole magistritöös uuritud.

Jooniselt 3 on näha, et MTÜ-dest ja SA-dest jätvavad märksa rohkem majandusaasta aruandeid esitamata MTÜ-d ning äriühingutest suures osas just mikro- ja väikeettevõtjad.

Joonis 3. Äriühingute aruannete mitteesitamise osatähtsused suurusrühmade ja aastate lõikes aastatel 2010–2018 ning MTÜ/SA aruannete mitteesitamise osatähtsused (%) aastate lõikes aastatel 2010–2018

Allikas: autori koostatud lisa 1 toodud andmete põhjal

Kuigi mikro- ja väikeettevõtjatele on raamatupidamise seaduse järgi võimalik rakendada lihtsustusi aruande koostamisel ja esitamisel, siis selgub, et mitteesitamine on viimastel aastatel nii äriühingute kui ka MTÜ/SA-de puhul igal aastal tõusutrendis. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete esitamata jätmise osatähtsus on viimastel aastatel võrreldes 2010.–2012. aastaga küll vähenenud, kuid püsib sellegipoolest kõrgemal äriühingutest mitteesitajate osatähtsusest.

On leitud, et kuigi seadus lubab trahvida juriidilisi isikuid kuni 3200 euroga, siis ei ole 2018. aastal esitatud trahvide põhjal kasutatud võimalust, tõsta korduvtrahvide esitamisel trahvi summat (Majandusaasta aruannete mitte esitamise...2020). Peamiselt määratakse trahve summas 200 eurot, seda ka siis, kui esitamata on mitme majandusaasta aruanded. Erandina saab välja tuua ühe äriühingu, kes 11 majandusaasta aruande mitteesitamise eest sai trahvi summas 500 eurot. Samuti on trahvide esitamise sagedus madal – aastatel 2010–2018 esitati trahve vaid 1%-le mitteesitajatest äriühingutele (vt tabel 3). (*Ibid*)

Tabel 3. Mitteesitajatest äriühingutele ja MTÜ/SA-dele esitatud trahvide osatähtsus kõigist mitteesitajatest

Mitteesitajad	Mitteesitajaid kokku	Trahvide arv kokku	Osatähtsus (%)
Äriühing	303 185	4 001	1%
MTÜ/SA	46 841	97	0,2%

Allikas: autori koostatud lisa 1 esitatud andmete ning Majandusaasta aruannete mitte esitamise...(2020, 63) avaldatud andmete põhjal

Äriühingutele esitati kokku 4001 trahvi, millest 3331 trahvi esitati enne 2012. aastat, mil kehtis kõrgem trahvimäär summas 320 eurot. Samas ajavahemikus esitati trahve vaid 0,2%-le MTÜ-dest ja SA-dest mitteesitajatele, s.o 97 trahvi. Kuna trahvide esitamise osatähtsus mitteesitajate koguarvust on üsna madal, ei tundu praegune süsteem olevat juriidiliste isikute jaoks piisavalt motiveeriv, et majandusaasta aruanded õigel ajal esitada.

Kuigi juriidilistele isikutele on seadustega kehtestatud nõuded aruannete esitamisele konkreetse aja jooksul pärast majandusaasta lõppemist, on näha, et neid nõudeid ei täideta. Märkimisväärne osa äriühingutest ning mittetulundusühingutest ja sihtasutustest jätab oma majandusaasta aruande esitamata, hoolimata asjaolust, et registripidajal on õigus rakendada aruannete esitamata jätmise korral karistavaid meetmeid. Põhjuseid, miks Eestis registreeritud juriidiliste isikute seas on palju aruannete mitteesitajaid, analüüsitakse põhjalikumalt töö teises peatükis.

1.2. Ülevaade majandusaasta aruannete esitamise ajastamise kohta tehtud varasematest uuringutest

Majandusaasta aruannete esitamise ajastamist on varem uuritud peamiselt börsiettevõtete näitel. Erasektori ettevõtete majandusaasta aruannete esitamist on kõige hilisemalt uurinud Wittmann (2020) ning Breuer *et al.* (2019), keskendudes Saksamaa ettevõtjate käitumisele vastavalt aastatel 2011–2016 ning 2006–2011. Breuer *et al.* (2019) leidsid, et ettevõtted avalikustavad aruannetes rohkem informatsiooni vaid siis, kui see on tehtud kohustuslikuks seaduse nõuetega. Eraettevõtted pigem ei avalikusta vabatahtlikult üleliigset informatsiooni, mida neilt otseselt nõutud ei ole (Breuer *et al.* 2019). Lisaks selgub uuringust, et eraettevõtted esitavad ja avalikustavad oma majandusaasta aruanded võimalikult hilja, erinevalt avaliku huvi üksustest, kel lasub regulatiivsest keskkonnast tulenevalt kohustus avalikustada oma tulemused eraettevõtetest märksa varem. Wittmanni (2020) suurte ettevõtete põhjal tehtud uurimuse käigus selgus, et vaid 32% ettevõtjaist esitab majandusaasta aruande õigel ajal, kuigi Saksamaal on sarnaselt Eestiga sisse seatud elektrooniline aruannete esitamise platvorm, mis on suuresti lihtsustanud aruannete esitamist. Kõik varasemad uuringud on keskendunud vaid aruannete esitamise viitajale ning viivitust põhjustavatele teguritele. Puuduvad uuringud aruannete esitamata jätmise põhjuste väljaselgitamiseks.

Eestis on aruannete avalikustamise ajastamist uurinud vaid Strouhal *et al.* (2014), analüüsides Eesti juhtiva majanduslehe Äripäeva koostatavat suurimate ettevõtete edetabelit „TOP100 äriühingut“ aastatest 2007–2011. Uuringu käigus tuvastati, et nimetatud aastatel hilines majandusaasta aruande esitamisega 20,9% ettevõtetest, seejuures umbes pooled neist hilinesid rohkem kui kaks kuud. Tuleb rõhutada, et uuriti saja kõige suurema ettevõtte käitumist, kusjuures suurusest ning seega suuremast huvirühmade arvust tulenevalt peaks neil ettevõtetel olema kõrgem kavatsus majandusaasta aruanded õigel ajal esitada.

Aruannete esitamise edasilükkamise põhjuste juures on autorid leidnud seoseid mitme teguriga. Ettevõtte suuruse ja majandusaasta aruannete esitamise viitaja vahel on leidnud seoseid mitu autorit, seejuures ühed esimesed uuringud tehti Austraalias Sydney börsil noteeritud ettevõtete põhjal. Dyer ja McHugh (1975), Courtis (1976) ning Davis ja Whittred (1980) järeldasid, et

suuremad ettevõtted esitavad majandusaasta aruanded lühema viitajaga kui väikeettevõtted. Selline seos on leitud ka eraettevõtete seas tehtud uuringutes (Luyepaert *et al.* 2016). Suurematel ettevõtetel on tõenäoliselt rohkem töötajaid, paremini arenenud sisemised kontrollisüsteemid ning arenenud IT-süsteemid (Johnston ja Zhang 2018, Asharf *et al.* 2019, Sengupta 2004), mis võimaldavad informatsiooni kiiremalt kokku koguda ning aruandeks vormistada. Lisaks on tõenäoline, et suuremad ettevõtted teevad raamatupidamislikke protseduure tihedamalt ja regulaarsemalt kui väikeettevõtted.

Du ja Wu (2018) leidsid täiendavalt, et automaatne aruannete esitamise süsteem aitab kaasa aruannete esitamise viitaja lühendamisele. Eestis on äriühingutel, MTÜ-del ja SA-del samuti kohustuslik esitada oma majandusaasta aruanded XBRL-põhisel platvormil, millest võiks järeldada, et aruannete esitamine on juriidilistele isikutele tehtud lihtsaks ja automaatseks, mis omakorda peaks positiivselt mõjutama aruannete esitamist. Teisest küljest võib ettevõtte suurus tähendada ka keerukamaid raamatupidamislikke protseduure või süsteeme, mis võivad aruannete esitamisel tuua endaga kaasa hoopis pikema viivituse. Sengupta (2004) leiab, et raamatupidamise keerukus, aasta sees tehtud omandamised ning struktuurilised muudatused või ebatavalised tehingud pikendavad aega, mille jooksul saavad ettevõtted majandusaasta aruanded koostatud ning seejärel ka avalikustatud.

Mittetulunduslike organisatsioonide seas on aruannete esitamise ajastamist vähem uuritud ning suuruse ja lühema viitaja vahelist seost ei ole täheldatud. Reheul *et al.* (2014) leidsid Belgia mittetulundusühingute põhjal tehtud uurimuses, et organisatsiooni suuruse ja aruannete esitamise viitaja vahel esineb positiivne seos. See viitab asjaolule, mida järeldas äriühingute põhjal ka Sengupta (2004), et suurus võib viidata keerukamale struktuurile ning seeläbi raamatupidamise keerukusele, mis omakorda pikendab aruannete esitamiseks kuluvat aega. Samas leidsid Saxton *et al.* (2012), et suuremad Taiwani mittetulundusühingud ei avalikusta vabatahtlikult rohkem infot, et seeläbi kaasata rohkem annetajaid, mis on mõnevõrra üllatav ja mille puhul ei saa paralleelse tõmmata äriühingutega, kus investorite ja koostööpartnerite usalduse võitmiseks avalikustatakse rohkem.

Juriidilise isiku suurust saab seostada ka kohustusliku auditi nõudega. Suurematel ettevõtetel on seadusest tulenev kohustus lasta oma finantsaruanded hinnata litsentseeritud audiitoril. Dyer ja McHugh (1975) ning Luyepaert *et al.* (2016) leidsid, et auditeerimisel on aruannete esitamise

ajastamisele positiivne mõju. Ettevõtted, kelle aruandeid auditeeritakse, esitavad need kiiremini kui ettevõtted, kel auditikohustus puudub. Dyer ja McHugh (1975) järeldasid, et ettevõtted, kes teevad koostööd audiitoritega, on nõus maksma kvaliteetse teenuse eest rohkem, võimaldades seeläbi vähendada auditi tegemiseks ning aruannete esitamiseks kuluvat aega. Wittmann (2020) lisab oma uuringuga positiivse seose *Big4* audiitorbüroo teenuste kasutamise kohta. *Big4* audiitoreid kaasanud ettevõtete aruannete esitamise viitaeg on märksa lühem kui neil ettevõtetel, kes tegid koostööd teiste audiitorbüroodega (Wittman 2020). Ühest küljest väljendab see ka ettevõtete enda hoiakut – suuremat ja kvaliteetsemat teenusepakkujat kasutavad ettevõtted on ka ise rohkem huvitatud informatsiooni õigeaegselt avalikustamisest. Teisalt on suurematel audiitorbüroodel ka klientidele kõrgemad ootused ning võimekus mõjutada klienti õigel ajal aruandeid esitama. (*Ibid.*)

Sarnaselt äriühingutega saab auditeerimise kohustusega seoseid luua ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete esitamise viitaegades. Harrys ja Neely (2018) leidsid 14 000 Ameerika Ühendriikides registreeritud MTÜ aruannete analüüsimisel, et organisatsioonid, kel lasub audiitorikontrolli ja aruannete avalikustamise kohustus, avaldavad majandusaasta aruannetes lugejale rohkem informatsiooni. Kui Ühendriikides rakenduvad MTÜ-dele erisugused regulatsioonid vastavalt osariikide reeglitele, siis Eestis on MTÜ-del ja SA-del audiitorikontrolli tingimused sarnased äriühingute nõuetega.

Kuigi auditeerimise protseduuril on tuvastatud positiivne mõju aruannete kiiremale esitamisele, on samas leitud ka seoseid auditeerimise pikendavale mõjule aruannete esitamisel. Leventis ja Weetmann (2004) tõestavad, et mida rohkem on tähelepanekuid audiitori otsuses või kui otsus on modifitseeritud, seda enam lükkub edasi ka aruande esitamine. Peamiste põhjustena saab välja tuua audiitori vajaduse teha täiendavaid protseduure, saamaks piisavat kindlust, et järeldusotsus on õiglane (Leventis ja Weetmann 2004). Lisaks võib juhtkond jääda audiitori tähelepanekute suhtes eriarvamusele ega olla nõus märkusega otsusega, mis pikendab omakorda auditeerimisele kuluvat aega, sest audiitori otsuse väljastamiseks on vaja eriarvamused lahendada (*Ibid.*).

Eelnevat saab siduda halva tulemuse avalikustamisega, mis samuti avaldab mõju aruannete esitamise tähtaegadele. Mitu autorit on varem uurinud tulemuslikkuse mõju aruannete avalikustamisele. Leitud on väga tugevaid seoseid, peamiselt küll börsiettevõtete põhjal tehtud uurimustes, kehvade majandustulemuste ning aruannete esitamise viitaja vahel (Bartov ja Konchitchki 2017, Begley ja Fischer 1998, Bowen *et al.* 1992, Chambers ja Penman 1984, Givoly

ja Palmon 1982, Kross ja Schroeder 1984). Wittmanni (2020) uurimuse põhjal valitseb negatiivse tulemuse ja aruannete avalikustamisega viivitamise vahel seos ka erasektori ettevõtete seas. Negatiivse informatsiooni avalikustamisega viivitamine võib aidata juhtkonnal võita aega, et rakendada ennetavaid meetmeid võimalikele tagajärgedele, mis aruannete avalikustamisega kaasnevad (Begley ja Fischer 1998). Näiteks võivad halvenenud likviidsusnäitajad olla mittevastavuses laenuandjate poolt seatud kovenantidega, mis omakorda võivad põhjustada laenu tagasikutsumise investorite poolt ning halvendada ettevõtte likviidsust veelgi. Samuti võib katkeda koostöö klientide ja tarnijatega, kui viimased tunnevad halvenenud või ootuspärasest madalamate tulemuste tõttu ettevõtte suhtes ebakindlust (Wittmann 2020). Reheul *et al.* (2014) leidsid, et halbade tulemuste avalikustamise edasilükkamine kehtib ka mittetulunduslike organisatsioonide seas.

Positiivsete majandustulemuste avalikustamist võib eelnevalt tulenevalt seostada aruannete kiirema avalikustamisega. Pärast kahjumliku tulemuse avalikustamist on ettevõtted rohkem altid esitama järgmised aruanded kiiremini, kui finantstulemused näitavad kasumit või paranenud tulemust (Wittmann 2020). Harris ja Neely (2018) leidsid, et mittetulundusühingud avaldavad positiivsete tulemuste korral aruannetes rohkem vabatahtlikku informatsiooni. Seevastu on varasemad uuringud leidnud tõestust, et väga häid saavutatud tulemusi ei soovita liiga ruttu avalikustada, vaid pigem tehakse seda nii hilja kui võimalik (Dedman ja Lennox 2009, Muiño ja Núñez-Nickel 2016, Wittmann 2020). Muiño ja Núñez-Nickel (2016) toovad välja, et ettevõtted, kelle tulemused näitavad märkimisväärset tõusu kasumis, hoiavad seda infot kauem enda teada. Peamiselt tehakse seda seetõttu, et vältida tulusa äri avalikuks tulemist ning hoida ära täiendavate konkurentide sisenemine turule (Muiño ja Núñez-Nickel 2016). Lisaks näevad ettevõtte häid majandustulemusi ka töötajad, kes võivad kasutada positiivseid tulemusi ära palgatõusu survestamiseks. Samuti on informatsioon kättesaadav klientidele ning tarnijatele, kes võivad hinnaläbirääkimistel sellist infot juriidilise isiku jaoks ebasoodsalt ära kasutada (Wittmann 2020).

Konkurentidele informatsiooni avalikustamine on üks peamisi põhjuseid, miks väiksemad eraettevõtted viivitavad aruannete esitamisega (Gassen ja Muhn 2019). Graham *et al.* (2005) ja Grottke *et al.* (2016) leidsid, et ettevõtted analüüsivad konkurentide aruandeid ning ollakse veendunud, et seda teevad nende kohta ka konkurendid. Väiksemad ettevõtted soovivad konkurentide eest hoida just brutokasumi avalikustamist (Dedman ja Lennox 2009), sest see avaldab neile ärisaladuse näiteks hinnastamise põhimõtete kohta. Konkurentsieelise kaotamise

hirmus hoidutakse aruannete avalikustamisest seni, kuni saabub esitamise tähtaeg (Wittmann 2020) või kui ollakse valmis kandma ka trahvimisega seotud kulusid, siis isegi kauem. Sõltuvalt riigist võib sellise strateegiaga jõuda aruannete avalikustamiseni rohkem kui aasta pärast aruandeaasta lõppu, mis omakorda vähendab informatsiooni kasulikkust aruande lugejale ning seeläbi võimalikku negatiivset mõju aruande avalikustajale (Elliott ja Jacobson 1994). Kuigi informatsiooni läbipaistvus peaks avaldama positiivset mõju üldiselt, sest otsuseid tehakse detailsema ja võrreldava info põhjal (Wittmann 2020) ning tehinguid turutingimustel (Breuer 2018), ei pruugi väikesed ettevõtted näha siin otsest kasu oma tegevusele. Barry (2006) ja Arruñada (2011) on leidnud, et otsene positiivne mõju informatsiooni avalikustamisest tekib äriühingutele näiteks paremate krediitingimuste või rahastamisvõimaluste kaudu. Informatsiooni suurem läbipaistvus suurendab usaldust.

Mittetulunduslike organisatsioonide aruannete avalikustamise käitumist uurinud autorid on leidnud positiivseid seoseid suurema läbipaistvuse ja organisatsiooni annetustest sõltuvuse vahel (Harris ja Neely 2018). Need mittetulundusühingud, kes sõltuvad suuremal määral avalikest annetustest, avalikustavad ka aruannetes rohkem informatsiooni, võimaldades annetajatel teha väärtuspõhiseid otsuseid (*Ibid.*). Seevastu Hyndman ja McConville (2015) leidsid, et mittetulunduslikud organisatsioonid Ühendkuningriigis ebaõnnestuvad kuluefektiivsuse informatsiooni avalikustamisega, mis aga ei võimalda annetajatel saada ülevaadet, kui tõhusalt on nende jagatud rahaga ümber käidud. Saxton *et al.* (2012) ja Harris ja Neely (2018) leiavad, et suurema juhtorganiga mittetulundusühingud avalikustavad aruannetes rohkem informatsiooni. Samuti mõjutab seda positiivselt ühingusse kaasatud töötajate arv (Harris ja Neely 2018). Siin saab omakorda tõmmata paralleele suuremate äriühingutega, kes avalikustasid oma aruanded kiiremini. Seda võib järeldada ka rohkemate töötajate arvuga mittetulundusühingute kohta, sest on olemas piisavad ja pädevad ressursid aruannete koostamiseks ja õigeaegseks esitamiseks.

Kuigi informatsiooni suurem avalikustamine ning aruannete kiirem esitamine võib tuua ettevõtetele kaasa positiivseid tagajärgi, ei pruugi see siiski rakenduda kõigile ettevõtetele. Anderson *et al.* (2019), Vural (2018) ja Wittmann (2020) leidsid, et asutajatest omanikega või päritud pereettevõtted avalikustavad aruanded pigem hiljem kui varem. Selliste ettevõtete puhul saab äritegevuse edukusega mõõta ka inimese enda jõukust, mis aga ettevõtja jaoks tähendab privaatsuse kaotamist (Barry 2006, Arruñada 2011). Lisaks on sellistel omanikel oma seotusest ettevõttega olemas ligipääs vajalikule informatsioonile, mistõttu ei peeta tähtsaks informatsiooni

avalikustamist kolmandatele osapooltele (Sengupta 2004, Wittmann 2020). Eestis on enamik keskmise ja väikese suurusega ettevõtteid üksikisiku või perekonna omanduses ja juhtimise all, mistõttu saab varasemate uuringute järeldusi üldistada ka suuremale osale Eesti ettevõtetele. Võib eeldada, et privaatsuse kadu, eriti kohaliku turu väiksuse tõttu, võib olla üks põhjustest, miks äriühingud jätavad majandusaasta aruanded esitamata.

Eri suuruse ja juriidilise vormiga ettevõtete seas võib majandusaasta aruannete esitamata jätmisel olla mitu põhjust. Eestis moodustavad suurema enamuse juriidilistest isikutest mikro- ja väikese suurusega äriühingud ning mittetulundusühingud ja sihtasutused, kes on ka peamised aruannete mitteesitajad. Hoolimata sellest, et aruannete mitteesitamise korral on seaduslik alus juriidilisi isikuid karistada, ei ole lubatud karistavaid meetmeid eriti rakendatud. On oluline selgitada välja põhjused, miks äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused jätavad oma majandusaasta aruanded registripidajale esitamata, ning leida meetmed ja stiimulid olukorra parandamiseks.

2. EMPIIRILINE UURING MAJANDUSAASTA ARUANNETE MITTEESITAMIST MÕJUTAVATEST TEGURITEST EESTI JURIIDILISTE ISIKUTE NÄITEL

Magistritöö teises peatükis on esitatud autori uuringu tulemused. Peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis antakse detailne ülevaade uuringu tegemisel kasutatud meetodikast ning valimi moodustamisest. Töö teises peatükis analüüsitakse uuringutulemusi ning esitatakse järeldused koos parendusettepanekutega.

2.1. Uuringu meetodika ja valim

Magistritöö eesmärk on selgitada välja, miks juriidilised isikud jätavad majandusaasta aruande registrile esitamata. Töös ei analüüsita aruannete esitamisega hilinemise põhjuseid. Siinses magistritöös loetakse mitteesitajateks juriidilisi isikuid, kes ei ole oma 2017. majandusaasta aruannet esitanud 2020. aasta juuliks. 2017. aasta andmeid on kasutatud seetõttu, et oleks võimalik eristada majandusaasta aruannete mitteesitajaid hilinejatest. Valitud aasta andmed annavad selleks kõige uuema täieliku ülevaate. Juriidilistest isikutest analüüsitakse magistritöös äriühinguid, mittetulundusühinguid ja sihtasutusi. Mittetulundusühingutest on välja arvestatud korteriühistud, sest ühistute moodustamine ei ole alates 2018. aastast vabatahtlik ning samas puudub korteriühistute kohta piisav ajalooline info, et selle töö raames nende aruandluskäitumise kohta järeldusi teha.

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutati kombinatsiooni kvantitatiivsest ja kvalitatiivsest uurimismeetodist. Autor osales magistritöö koostamise raames Rahandusministeeriumi poolt Tallinna Tehnikaülikoolilt tellitud uurimuses „Majandusaasta aruande mitte esitamise mõjuanalüüs Rahandusministeeriumile“ (Majandusaasta aruannete mitte esitamise...2020), mille eesmärk oli selgitada välja majandusaasta aruannete hilise esitamise ja mitteesitamise põhjused ning võimalused olukorra parandamiseks. Autor panustas uurimisprojekti ankeetküsimustiku koostamise, küsimustiku katsetapi korraldamise ning selle põhjal lõpliku küsimustiku kokkupanemisega. Lisaks hõlmas autori panus küsimustike sisestamist *SurveyMonkey*

veebipõhisele küsitluste arendamise platvormile. Põhjusel, et äriühingud ning mittetulundusühingud ja sihtasutused erinevad üksteisest struktuuriliselt, koostati kaks küsimustikku ning sisestati mitteesitajatest äriühingutele ning mitteesitajatest mittetulundusühingutele ja sihtasutustele eraldi. Täiendavalt panustas autor uurimisprojekti küsitlusega kogutud vastuste analüüsimisega, saadud vastuste põhjal intervjuueeritavate valimi koostamisega, telefoniintervjuude läbiviimisega, transkribeerimise ning kokkuvõtete tegemisega. Küsitluse ja intervjuudega mitteesitajatest äriühingutelt ning mittetulundusühingutelt ja sihtasutustelt kogutud andmete põhjal on magistritöös esitatud analüüsid ja kokkuvõtted koostanud autor iseseisvalt.

Magistritöö uuringu üldkogumiks on äriühingud, mittetulundusühingud ja sihtasutused, kes jätsid oma 2017. majandusaasta aruande 2020. aasta juuli seisuga registripidajale esitamata. Üldkogum jagunes kaheks rühmaks: 1) äriühingud, 2) mittetulundusühingud ja sihtasutused. Lähenemine üldkogumi moodustamiseks kahe rühma vahel oli samasugune. Üldkogumi koostamiseks saadi alusandmed Registrate ja Infosüsteemide Keskuselt. Saadud originaalandmestikust sorteeriti üldkogumisse vaid tegutsevad mitteesitajatest juriidilised isikud, s.o eemaldati need, kes on registrist kustutatud või likvideerimisel. Välja arvati ka need juriidilised isikud, kellel oli võimalik asutamisel või lõpetamisel koostada erandkorras 18 kuu pikkust perioodi kattev aruanne. Valimi koostamise aluseks olev lõplik üldkogum koosnes 33 427 äriühingust ning 1653 mittetulundusühingust ja sihtasutusest, kes olid majandusaasta aruande esitamata jätnud. (Majandusaasta aruannete mitte esitamise...2020).

Äriühingute valimi moodustamiseks kasutati tõenäosuslikku süstemaatilist valikumeetodit sammuga kümme, mis andis valimi mahuks 1801 äriühingut. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul rakendati sammu viis, mis andis valimi suuruseks 330 MTÜ-d/SA-d. Ankeetküsimustik sisestati ning edastati valimisse sattunud juriidilistele ühingutele *SurveyMonkey* platvormi vahendusel. Väljasaadetud ankeetküsimustikele laekus vastuseid 122 mitteesitajast äriühingult, mis andis vastamismääraks 6,8%. Mitteesitajatest mittetulundusühingutest ja sihtasutusest vastas küsimustikule 44 ehk 13,3% valimist (vt tabel 4). (*Ibid.*)

Tabel 4. Üldkogumi, valimi ja laekunud vastuste ülevaade

Mitteesitajad	Üldkogum	Valimi suurus	Saadud vastuste arv	Vastamismäär
Äriühingud	33 427	1 801	122	6,8%
MTÜ/SA	1 653	330	44	13,3%

Allikas: autori koostatud Majandusaasta aruannete mitte esitamise...(2020, 103) avaldatud andmete põhjal

Andmete kogumiseks koostatud ankeetküsimustik, mis saadeti äriühingutele, sisaldas 23 küsimust ja mittetulundusühingutele ja sihtasutustele saadetud küsimustik 21 küsimust. Enne lõpliku ankeedi väljasaatmist katsetati küsimustikku kokku kümne äriühingu ning mittetulundusühingu ja sihtasutuse esindaja peal, et saada tagasisidet küsimuste loogilisusele ja arusaadavusele. Küsimustik jagunes põhiosaks ja taustainformatsiooniks. Põhiosa jagunes omakorda kaheks. Esimeses osas, mis koosnes viiest küsimusest, koguti andmeid juriidiliste isikute spetsiifiliste mitteesitamise põhjuste ja vaadete kohta. Teises osas, mis koosnes kuuest küsimusest, paluti vastajail esitada üldine hinnang majandusaasta aruannete mitteesitamise vältimiseks esitatud võimaluste kohta. Küsimused koosnesid väidetest, mille puhul paluti vastajail märkida väite sobivus neljapunktilisel Likerti skaalal. Taustandmete kogumiseks esitatud küsimustega sooviti küsimustiku täitja ja mitteesitajast juriidilise isiku kohta saada täiendavat informatsiooni. Taustandmete kogumiseks esitati äriühingutele 12 küsimust ning mittetulundusühingutele ja sihtasutustele kümme küsimust. Küsimused olid esitatud nii valikvastustega kui ka vabavastusena. Kõigi küsimuste puhul anti vastajaile võimalus esitada ka väide või vastus, mida etteantud valikus ei sisaldunud. Samuti oli võimalik oma seisukohti täiendavalt põhjendada. Viimase küsimusega said vastajad võimaluse näidata valmisolekut täiendavatele küsimustele vastamiseks või arvamuse avaldamiseks telefoniintervjuu käigus.

Äriühingutest andis valmisolekust osaleda telefoniintervjuul märku 11 vastajat, moodustades 9% vastanud äriühingutest. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul oli intervjuul valmis osalema 9 vastajat, moodustades 20% vastanuist. Poolstruktureeritud telefoniintervjuud tegi autor viie ankeetküsitlusele vastanuga. Kuigi MTÜ-de/SA-de esindajate valmisolek intervjuul osalemiseks oli märksa kõrgem kui äriühingute puhul, võttis töö autor intervjuude valimi jagamisel äriühingute ja MTÜ-de/SA-de vahel arvesse asjaolu, et laekunud vastustest suurema osa moodustasid äriühingud. Sellest tulenevalt tehti kolm intervjuud äriühingute küsimustikule vastanute ning kaks intervjuud mittetulundusühingute ja sihtasutuste küsimustikule vastanutega. Lõpliku valiku

äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste esindajate suhtes, kellega intervjuu teha, tegi töö autor küsimustiku vabavastuste põhjal. Selleks analüüsis autor vabavastuseid ja põhjendusi ning valis intervjuudeks sellised juriidilised isikud, kelle vastused peegeldasid suuremat tõenäosust saada intervjuu käigus täiendavat kasulikku informatsiooni.

Intervjuude jaoks koostati 17 põhiküsimusest ning 22 alamküsimusest koosnev kava. Küsiti juriidilise isiku aruannete mitteesitamise spetsiifiliste põhjuste kohta ning paluti anda üldine hinnang praegu kehtivale aruannete esitamise süsteemile ja mitteesitamisel rakendatavatele karistustele. Samuti sooviti saada ettepanekuid olukorra parandamiseks, seda nii süsteemi arendamise valguses kui ka aruannete esitamise kohustusest kinnipidamise parendamiseks. Intervjuude käigus lõplikult esitatud küsimuste arv ja sisu sõltus saadud vastustest ning asjakohasusest konkreetsele intervjuueeritavale. Intervjuude kestus jäi vahemikku 25–35 minutit, erandiks üks intervjuu, mille pikkuseks kujunes 54 minutit. Intervjuud salvestati intervjuueeritava nõusolekul ning transkribeeriti (Intervjuude transkriptsioonid...2021).

Ankeetküsitluse käigus saadud vastuste analüüsimisel kasutati kirjeldavat statistikat: sagedusjaotused, aritmeetilised keskmised ja standardhälbed. Selleks, et analüüsida, kas äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete mitteesitamise põhjused on statistiliselt oluliselt erinevad, kasutati ka üldistava statistika meetodina tuntud sõltumatute valimite *t*-testi. Ankeetküsitluse avatud küsimuste vastuste ning intervjuudelt kogutud vastuste analüüsimisel kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi.

2.2. Uuringu tulemused ja järeldused

2.2.1. Äriühingute majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid

Uuringule vastanud äriühingutest 91% moodustasid osaühingud, võrdselt 4% aktsiaseltsid ja usaldusühingud ning ülejäänud 1% tulundusühistud. Vastanuist üle poole olid äriühingute omanikud (53%) ning kolmandiku vastustest andsid juhatuse liikmed. Valitud äriühingutest 63%-l on vaid üks omanik ning 37%-l kaks või rohkem omanikku. Küsitlusele reageerinud äriühingutest 84% on jätkuvalt tegutsevad ettevõtjad ning 46%-l äriühingutest toimub regulaarne äritegevus. Peaaegu pooled (48%) mitteesitajatest äriühingud olid tegevusvaldkonnaks valinud „muu“, mis tähendab, et nende tegevusala ei sisaldunud etteantud valikvastuste seas. Valitud äriühingutest

20% tegutsevad hulgi- ja jaekaubanduses ning mootorsõidukite ja mootorrataste remondi valdkonnas ning 10% töötlevas tööstuses.

Vastanud äriühingutest üle poole (54%) asutati aastatel 2013–2017, seejuures kõige nooremad äriühingud 2017. aastal ning kõige vanem 1993. aastal. Suuremat osa äriühinguid (85%), kes küsitlusele vastasid, ei ole vaja auditeerida. Tavaliselt tegeleb vastanud äriühingutes majandusaasta jooksul raamatupidamisega omanik-tegevjuht (59%) või väline raamatupidamise teenuse pakkuja (24%). Äriühingu väline raamatupidamisteenuse pakkuja ning omanik-tegevjuht on peamiselt ka need, kes koostavad majandusaasta aruande, vastavalt 46% ning 28% vastanute puhul. Eeltoodust võib järeldada, et peamiselt kuuluvad majandusaasta aruannete mitteesitajate hulka väikesed äriühingud, kes loetakse mikroettevõtjate alla.

Majandusaasta aruannete mitteesitamise põhjuste analüüsimiseks liigitati mitteesitamise võimalikud tegurid kolme rühma: 1) aruannete valmimisega seotud tegurid, 2) aruannete esitamisega seotud tegurid, 3) aruannete avalikustamisega seotud tegurid. Uuringu tulemusi on analüüsitud neist rühmadest lähtuvalt.

Peamine põhjus, miks äriühingud jätsid majandusaasta aruanded esitamata, on nende koostamise ajamahukus ja keerukus. Tabelis 5 on esitatud aruande valmimisega seotud tegurite keskmised ja standardhälbed. Tegurid on tabelis esitatud keskmise järgi kahanevas järjekorras ehk liikudes olulisematest põhjustest vähem olulisemateni. Vastajatel paluti iga teguri puhul valida sobivus järgneval neljapunktiskaalal:

- 1) 1 – ei põhjustanud üldse,
- 2) 2 – pigem ei põhjustanud,
- 3) 3 – pigem põhjustasid,
- 4) 4 – põhjustasid oluliselt.

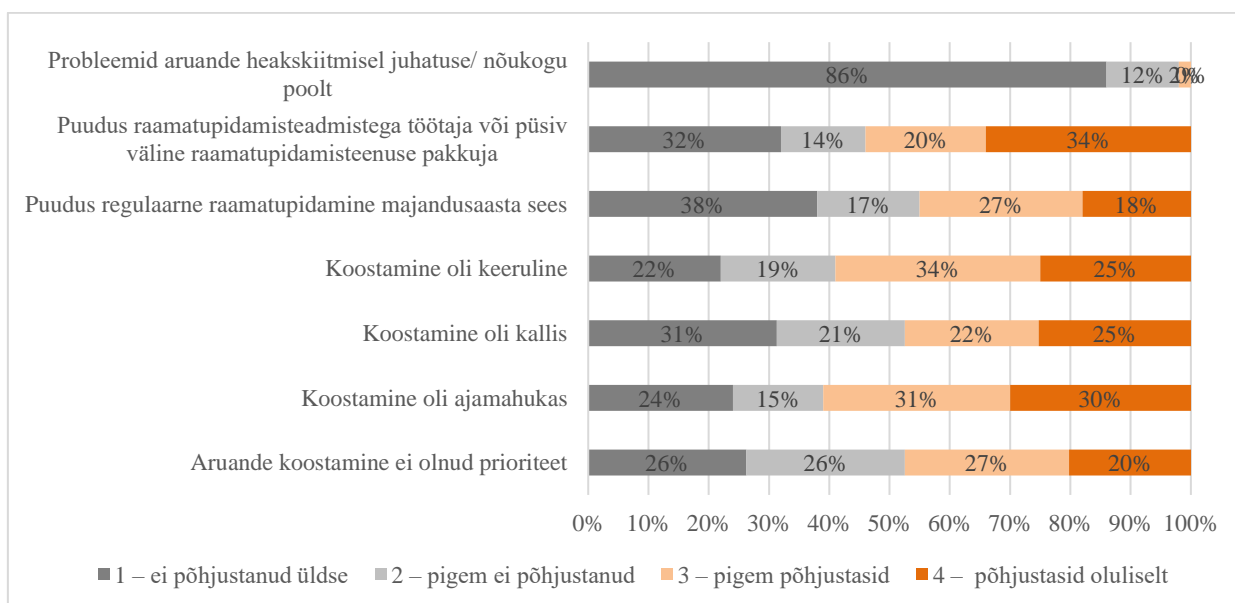
Mida kõrgem on tegurile esitatud keskmine väärtus, seda olulisem oli see vastaja jaoks ehk põhjustas aruande esitamata jätmist.

Tabel 5. Aruande valmimisega seotud tegurite olulisuse hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Koostamine oli ajamahukas	2,67	1,15
Koostamine oli keeruline	2,62	1,09
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	2,56	1,26
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	2,41	1,09
Koostamine oli kallis	2,41	1,18
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	2,25	1,15
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/ nõukogu poolt	1,16	0,42

Allikas: autori koostatud lisa 4 esitatud andmete põhjal

Lisaks eespool mainitule on majandusaasta aruannete mitteesitamise oluliste põhjustena välja toodud ka raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva teenusepakkuja puudumine. Samuti on olulised põhjused aruannete mitteesitamisel selle mitte tähtsaks pidamine, aruande koostamise kallidus ning regulaarse raamatupidamise puudumine majandusaasta sees.

Joonis 4. Äriühingute hinnangud aruande valmimisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Allikas: autori koostatud lisa 4 esitatud andmete põhjal

Jooniselt 4 selgub, et 61% vastanuile põhjustas majandusaasta aruande mitteesitamist pigem või oluliselt selle koostamise ajamahukus. Seejuures ei ole täpsemalt selgitatud, kui pikk aeg vastanute jaoks on ajamahukas. Vastanud äriühingutest 59%-l põhjustas aruande mitteesitamist pigem või

oluliselt selle koostamise keerukus, 54%-l aga raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Viimase puhul on huvitav see, et vastajate hinnangud sellele tegurile erinesid keskmisest kõige enam (standardhälve = 1,26).

Aruande esitamata jätmise oluliste põhjustena toodi võrdselt välja ka see, et selle koostamist ei peeta esmatahtsaks ning see on kallis (47%). Kuna aruannete esitamine Ettevõtjaportaali kaudu on juriidilistele isikutele tasuta, siis võib järeldada, et kalliduse all peetakse silmas hüvitisi kolmandatele osapooltele aruande koostamise eest. Samuti põhjustas aruannete mitteesitamist 45% vastanute jaoks pigem või oluliselt regulaarse raamatupidamise puudumine majandusaasta sees. Kuna jooksvalt ei hoita aruandlust korras, siis on majandusaasta lõppedes aruande koostamise jaoks vaja koguda suur hulk andmeid, mille töötlemine võtab aega. See võib aruande koostaja jaoks tunduda aeganõudva ja keerulise tegevusena, mistõttu on lihtsam aruande koostamisest ja esitamisest loobuda seniks, kuni tekivad tagajärjed.

Muude põhjustena toodi välja aktiivse majandustegevuse puudumine (5 vastanut), millest võib järeldada, et ettevõtjad ei ole teadlikud nullaruande esitamise võimalusest portaalis. Veel toodi välja auditeerimisega seotud probleemid (3 vastanut), mis jagunesid rahaliste murede ja vaidluste vahel. Ühel juhul ei olnud ettevõtjal võimalik audiitori teenust tarbida ning kahel juhul esinesid vaidlused audiitoriga auditeerimise vajalikkuse üle.

Kõige vähem mõjutas aruannete esitamist sellele juhtorganite kinnituse saamine. Küsitlusele vastanutest 86%-l ei põhjustanud see aruande mitteesitamist üldse. Vaid 2% juhtudel põhjustas aruande kinnitamine pigem selle mitteesitamist.

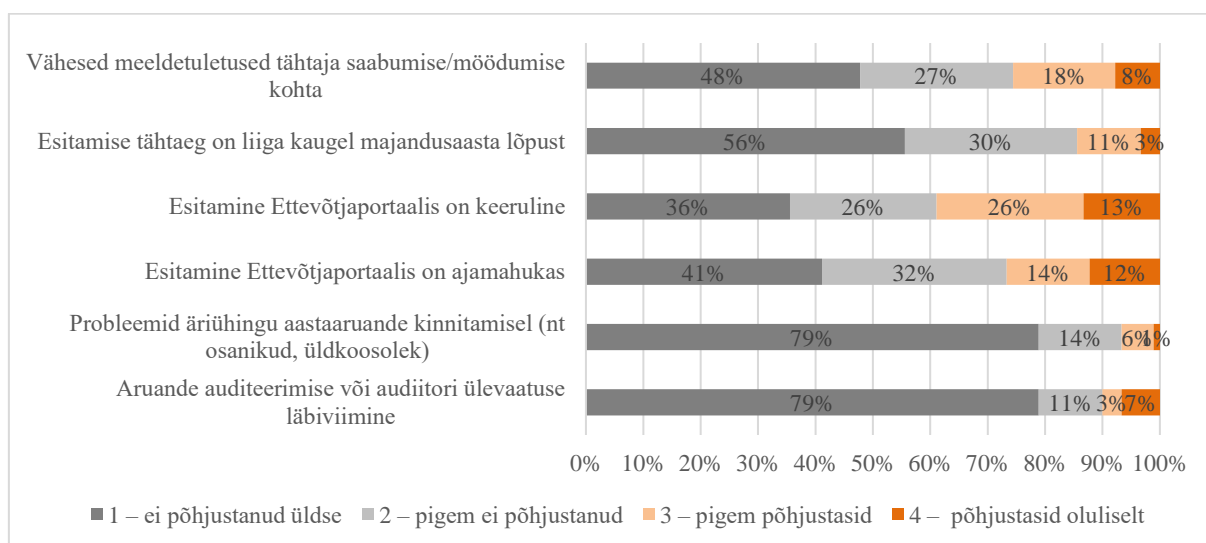
Aruande esitamisega seotud tegurid põhjustasid mitteesitamist vähem kui aruande valmimisega seotud tegurid. Keskmised esitamisega seotud tegurite seas on enamasti madalamad kui valmimisega seotud tegurite keskmised (vt tabel 6).

Tabel 6. Aruande esitamisega seotud tegurite olulisuse hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	2,17	1,06
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	1,98	1,03
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	1,86	0,98
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	1,62	0,82
Aruande auditeerimise või audiitori ülevaatuse läbiviimine	1,38	0,84
Probleemid äriühingu aastaaruande kinnitamisel (nt osanikud, üldkoosolek)	1,29	0,62

Allikas: autori koostatud lisas 5 esitatud andmete põhjal

Kõige olulisem aruande esitamisega seotud tegur, mis põhjustab selle esitamata jätmist, on Ettevõtjaportaali keerukus. Sel põhjusel jättis majandusaasta aruande esitamata 39% vastanutest (vt joonis 5). Äriühingute esindajatest 26% pidasid pigem või oluliseks põhjuseks aruande mitteesitamisel ka Ettevõtjaportaalis aruande esitamise ajamahukust. Samuti oli 26% vastanute jaoks pigem või oluliseks põhjuseks, miks aruanne esitamata jäeti, vähesed meeldetuletused aruande esitamise tähtaja saabumisel või möödumisel.

Joonis 5. Äriühingute hinnangud aruande esitamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Allikas: autori koostatud lisas 5 esitatud andmete põhjal

Kõige vähem põhjustas aruannete mitteesitamist aruande kinnitamine juhtorganite poolt ning auditi tegemise kohustus. Mõlemal juhul ei pidanud neid tegureid üldse oluliseks 79% vastanutest. Samuti ei peetud majandusaasta aruannete mitteesitamisel üldse oluliseks põhjuseks aruande

esitamise liiga pikka perioodi. Üle poolte vastanud äriühingute esindajate hinnangul ei põhjusta majandusaasta aruande mitteesitamist see, et esitamise tähtaeg on majandusaasta lõpust liiga kaugel – vaid 3% vastanutest pidas seda oluliseks põhjustajaks.

Muude põhjustena korraldati peamiselt juba autori poolt esitatud väiteid ning toodi välja meeldetuletuste puudumine. Samuti selgitati põhjustena Ettevõtjaportaalis esinenud tehnilisi probleeme, mille tõttu on aruande esitamine pooleli jäänud.

Võrreldes aruande koostamise ja esitamisega seotud teguritega on aruannete mitteesitamisele kõige väiksem mõju aruande avalikustamisega seotud teguritel. Kõik aruande avalikustamisega seotud tegurite keskmised, mis koos standardhälvetega on esitatud tabelis 7, jäävad alla 1,5. Avalikustamisega seotud tegurite puhul on vastuste erinevused keskmistest üsna ühtlased (v.a maksuameti huviorbiiti sattumine) ja jäävad kõik alla 1, mis koos madalate keskmistega viitab sellele, et äriühingute jaoks ei ole need tegurid pigem olulised aruannete esitamata jätmise põhjustajad.

Tabel 7. Aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisuse hinnangute keskmised ja standardhälbed

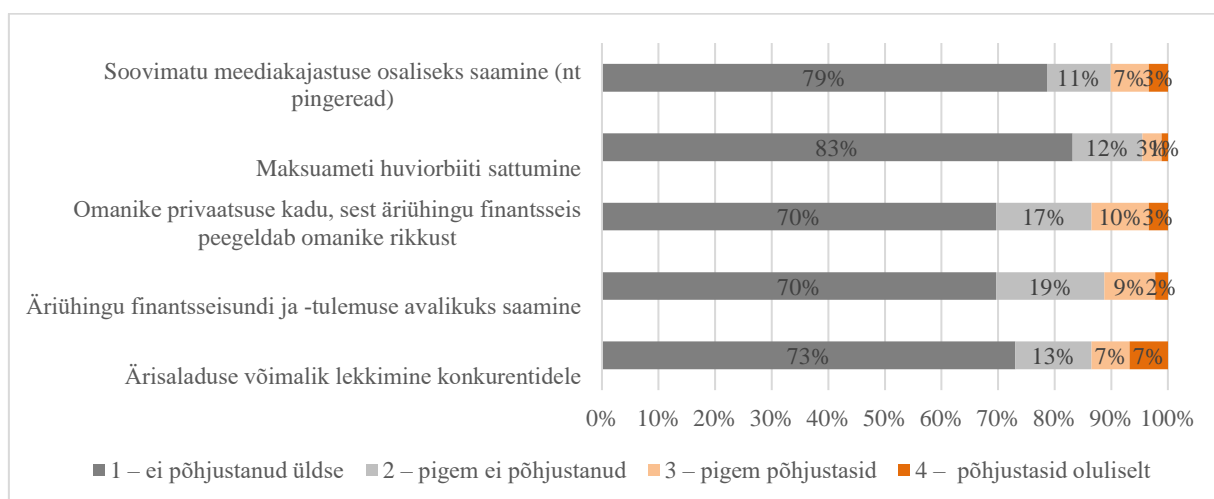
Tegur	Keskmine	Standardhälve
Omanike privaatsuse kadu, sest äriühingu finantsseis peegeldab omanike rikkust	1,47	0,81
Ärisaladuse võimalik lekkimine konkurentidele	1,47	0,89
Äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	1,44	0,75
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	1,35	0,76
Maksuameti huviorbiiti sattumine	1,22	0,56

Allikas: autori koostatud lisa 6 esitatud andmete põhjal

Tähelepanuväärne on asjaolu, et äriühingutest 73% ei pidanud ärisaladuse lekkimist ning võrdselt 70% omanike privaatsuse kadu ja finantsseisundi avalikuks saamist üldse aruande mitteesitamise põhjustajaks. See on mõnevõrra üllatav, sest mikro- ja väikese suurusega juriidiliste isikute jaoks võiks seda pidada just kõige tähtsamaks teguriks, kuna tihtipeale peegeldab äri edukus füüsilise isiku edukust ja üldjuhul soovitakse see enda teada hoida. Ärisaladuse lekkimist ja omanike privaatsuse kadu pidas pigem või väga oluliseks mitteesitamise põhjuseks vaid 14% vastanutest. Äriühingu finantsseisundi ja -tulemuste avalikuks saamist pidas pigem või oluliseks põhjustajaks 11% vastajatest ning soovimatu meediakajastuse osaks saamise tõttu jättis aruande esitamata 10%

vastanuist. Kõige vähem oluliseks teguriks aruannete mitteesitamisel peetakse Maksu- ja Tolliameti huviorbiiti sattumist. Vastanutest 95% leidis, et see ei põhjustanud neil aruannete mitteesitamist pigem või üldse.

Aruande avalikustamisega seotud teguritest ei esitanud äriühingud muude põhjustena täiendavat informatsiooni.

Joonis 6. Äriühingute hinnangud aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Allikas: autori koostatud lisa 6 esitatud andmete põhjal

Telefoniintervjuude käigus toodi aruande mitteesitamise põhjustena välja ajapuudust ja töörohkest. Väikeettevõtjal, kes tegeleb ettevõtte igapäevase majandamisega, on raske leida aega aruande koostamiseks. Lisaks nähakse aruande koostamist ebavajaliku tegevusena, sest see ei too ettevõttele ressursse, millega tasuda töötajatele palka. Esmatähtsaks peetakse ettevõtte igapäevaste toimingutega tegelemist. Samuti toodi põhjusena välja see, et kui aruanne on jäänud õigel ajal esitamata, siis hiljem on üha keerulisem selle koostamist alustada. Aruande koostamine tundub keeruline, sest puuduvad raamatupidamisteadmised ning samuti ei ole õnnestunud leida sobivat teenusepakkujat, kelle tasu suhe ettevõtte tuludesse jääks mõistlikku suurusjärku. Viimast saab seostada aruande valmimisega seotud koostamise kalliduse teguriga. Veel toodi intervjuude käigus mitteesitamise põhjusena välja äriühingus tegevuse puudumine. Intervjueeritav ei olnud teadlik, et portaal võimaldab esitada nullaruande.

Majandusaasta aruannete mitteesitamise peamisteks põhjusteks on aruande valmimisega seotud tegurid. See on autori jaoks ka ootuspärane, sest kui aruanne on juba valmis saadud, siis ei tohiks selle esitamisele enam olulisi takistusi ette tulla. Kõige olulisemateks põhjusteks aruande mitteesitamisel ongi aruannete koostamise ajamahukus ja keerukus. Väike- ja mikroettevõtjate jaoks seostub see ka raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumisega. Võib eeldada, et kui ettevõtjal endal puudub asjakohane haridus ja pole läbitud toetavaid kursuseid, siis ongi aruande koostamine keeruline, sest puudub teadmine selle koostamise nõuetest. Samuti kulub aruande koostamisele palju aega, kui raamatupidamist ei ole majandusaasta sees jooksvalt korras hoitud ning kogu info tuleb terve aasta kohta kokku koguda, süstematiseerida ning vastavalt raamatupidamisstandardi nõuetele esitada. Mikro- ja väikeettevõtjate jaoks on aruande koostamine ka kallis. Seda ilmselt peamiselt just põhjusel, et asjakohase hariduse puudumise tõttu on vaja kasutada raamatupidamisteenuse pakkuja abi. See aga võib paljude väiksemate ettevõtete ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks tunduda liialt kallis või puudub neil sellise teenuse tarbimiseks üldse rahaline võimalus. Kuna mitteesitamisele ei ole järgnenud ka tõsiseid tagajärgi, siis tõenäoliselt ongi lihtsam lükata aruande koostamine tulevikku, kui selleks on võimalus. Aruande koostamine ei ole esmatähtis, sest väikeettevõtjad, kes tihti juhivad ja majandavad oma ettevõtmisi iseseisvalt, ei leia kõige selle kõrvalt aega aruande koostamiseks. Vajalikumaks peetakse äriühingu põhitegevusega tegelemist, sest see toob ettevõttele raha, millega maksta töötajatele palka ning riigile makse.

2.2.2. MTÜ-de/SA-de majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid

Uuringu käigus väljasaadetud küsimustikule vastanutest moodustasid 97% mittetulundusühingud ja 3% sihtasutused. Vastanutest 92% olid MTÜ-de/SA-de juhatuse liikmed või tegevjuhid (vastavalt 89% ja 3%) ning 9% vastustest tuli raamatupidajatelt. Jätkuvalt tegutsevad mittetulundusühingud ja sihtasutused moodustasid 86% küsitlusele vastanuist ning 60%-l toimus ka regulaarne põhitegevus.

Kõige vanem uuringus osalenud mitteesitaja asutati 1992. aastal ning kõige nooremad 2017. aastal. 43% küsitlusele vastanud mittetulundusühingutest ja sihtasutustest asutati aastatel 2013–2017. Sarnaselt äriühingutega tegeleb aasta sees raamatupidamisega aktiivsemalt mittetulundusühingu ja sihtasutuse juhatuse liige (63%) ning väline raamatupidaja (26%). Vaid 3%-l vastanuist on olemas ka MTÜ/SA sisemine raamatupidaja. Vastupidiselt äriühingutele koostab MTÜ-de/SA-de

puhul aruande peamiselt juhatuse liige (57% vastanuist) ning vähemal määral väline raamatupidamisteenuse pakkuja (31%). Vastanud mittetulundusühingutest ja sihtasutustest 74%-l ei ole auditi ega revisjoni kohustust. Seejuures ei olnud 17% vastanutest teadlikud, kas selline kohustus nende valitud MTÜ-l/SA-l lasub.

Nagu äriühingutegi puhul, analüüsiti MTÜ-de/SA-de küsitluse vastuseid kolmes rühmas: 1) valmimisega seotud tegurid, 2) esitamisega seotud tegurid, 3) avalikustamisega seotud tegurid.

Kõige olulisema põhjusena mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete mitteesitamisel saab välja tuua raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva välise raamatupidamisteenuse pakkuja puudumise. Tabelis 8 on esitatud aruande valmimisega seotud tegurite keskmised ja standardhälbed. Tegurid on tabelis esitatud keskmise järgi kahanevas järjekorras ehk liikudes olulisematest põhjustest vähem olulisemateni. Sarnaselt äriühingutega paluti ka MTÜ-de/SA-de esindajatel valida iga teguri puhul sobivus järgneval neljapunktiskaalal:

- 1) 1 – ei põhjustanud üldse,
- 2) 2 – pigem ei põhjustanud,
- 3) 3 – pigem põhjustasid,
- 4) 4 – põhjustasid oluliselt.

Mida kõrgem on tegurile esitatud keskmine väärtus tabelis, seda olulisem oli see tegur vastaja jaoks ehk põhjustas MTÜ-le/SA-le aruande esitamata jätmise.

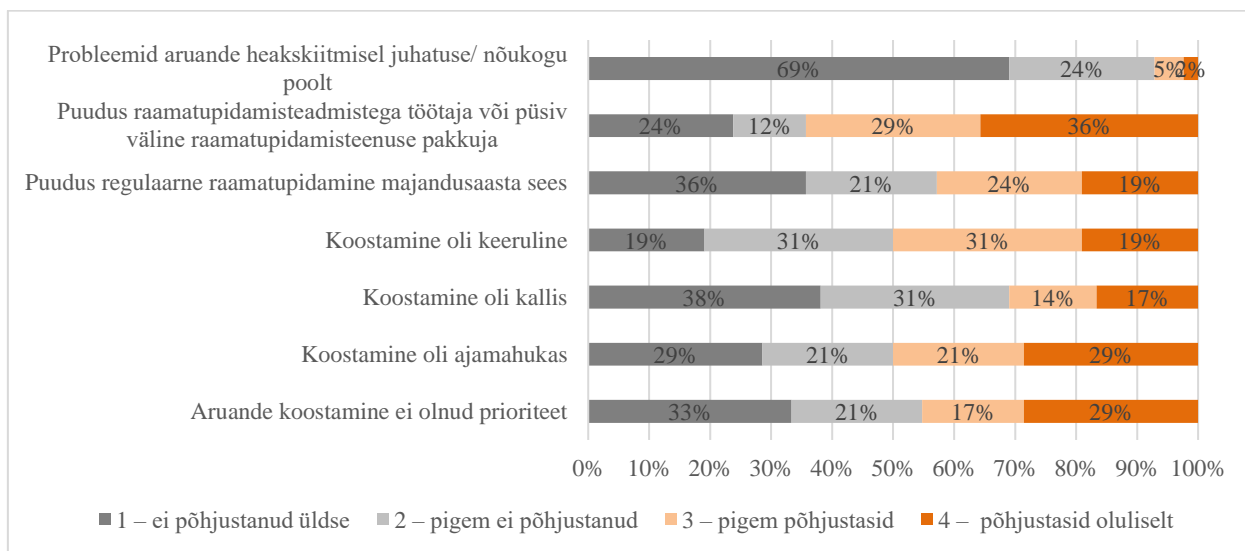
Tabel 8. Aruande valmimisega seotud tegurite olulisuse hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	2,76	1,19
Koostamine oli ajamahukas	2,50	1,19
Koostamine oli keeruline	2,50	1,02
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	2,40	1,23
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	2,26	1,15
Koostamine oli kallid	2,10	1,10
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/ nõukogu poolt	1,40	0,70

Allikas: autori koostatud lisas 11 esitatud andmete põhjal

Vastanutest 65% pidas raamatupidaja või püsiva teenusepakkuja puudumist pigem või oluliseks aruande mitteesitamise põhjuseks (vt joonis 7). Samuti on aruannete mitteesitamise põhjustena

välja toodud aruande koostamise keerukus ja ajamahukus, mõlemat tegurit esitasid pigem olulise või olulisena pooled vastanutest. See on otseselt seotud ka regulaarse raamatupidamise puudumisega, mida pidas mitteesitamise põhjustajaks 43% vastanutest. Aruande koostamine ei olnud esmatähtis 46% uuringus osalenud mittetulundusühingu ja sihtasutuse jaoks. Seejuures väärrib tähelepanu, et selle teguri puhul erinesid vastused keskmisest kõige rohkem (standardhälve = 1,23, vt tabel 8).

Joonis 7. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande valmimisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Allikas: autori koostatud lisas 11 esitatud andmete põhjal

Küsitlusele vastanud ei pidanud aruannete mitteesitamise põhjusteks probleeme aruannete heakskiitmisel juhtorganite poolt. Seda tegurit ei pidanud pigem või üldse oluliseks 93% vastanuist. Lisaks ei arvanud MTÜ-de/SA-de esindajad, et majandusaasta aruannete koostamine on kallid ning seda ei peetud aruannete esitamisel takistavaks teguriks (69%).

Muude põhjustena on ka mittetulundusühingud ja sihtasutused toonud aruande mitteesitamise põhjusena välja asjaolu, et MTÜ/SA ei tegutse enam. Seejuures ei ole juriidilist isikut likvideeritud. Sarnaselt äriühingutega võib ka sihtasutuste ja mittetulundusühingute puhul esineda teadmatust nullaruande esitamise võimaluse kohta.

Aruande esitamisega seotud tegurid mõjutasid mittetulundusühingute ja sihtasutuste majandusaasta aruannete mitteesitamist mõnevõrra vähem kui aruande valmimisega seotud

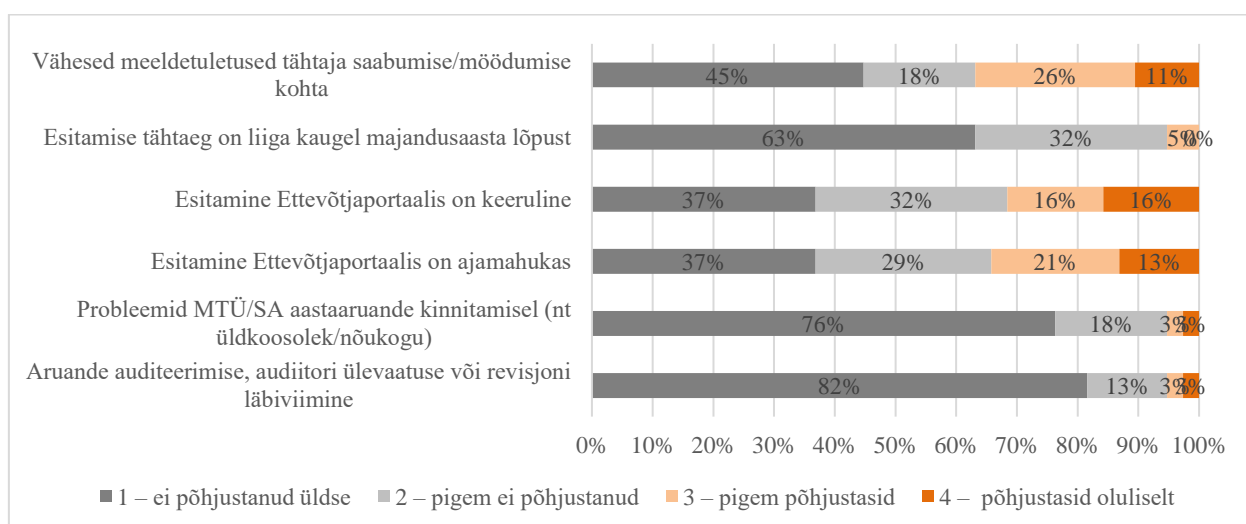
tegurid. Kõige olulisemate teguritena saab välja tuua Ettevõtjaportaalis seotud tegurid ning vähesed meeldetuletused tähtja saabumise ja möödumise kohta (vt tabel 9).

Tabel 9. Aruande esitamisega seotud tegurite olulisuse hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	Keskmine	Standardhälve
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	2,11	1,06
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	2,11	1,09
Vähesed meeldetuletused tähtja saabumise/möödumise kohta	2,03	1,08
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	1,42	0,60
Probleemid MTÜ/SA aastaaruande kinnitamisel (nt üldkoosolek/nõukogu)	1,32	0,66
Aruande auditeerimise, audiitori ülevaatuse või revisjoni läbiviimine	1,26	0,64

Allikas: autori koostatud lisas 12 esitatud andmete põhjal

Kõige olulisemaks mitteesitamise põhjuseks pidasid MTÜ-d/SA-d vähesed meeldetuletusi aruande esitamise tähtja saabumise või möödumise kohta. Kokku pidas seda pigem või oluliselt 37% vastanutest (vt joonis 8). Ettevõtjaportaalis pidas aruande esitamist keeruliseks 32% MTÜ-de/SA-de esindajatest ning 34% pidas aruande esitamist Ettevõtjaportaalis ajamahukaks.

Joonis 8. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande esitamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Allikas: autori koostatud lisas 12 esitatud andmete põhjal

Sarnaselt äriühingutega ei ole ka MTÜ-de/SA-de puhul majandusaasta aruande esitamisel takistavaks teguriks aruande heakskiitmine juhtorganite poolt ega ka aruande auditeerimine või

revisjoni korraldamine. Neid tegureid ei pidanud üldse oluliseks vastavalt 76% ja 82% vastanutest. Samuti võib väheoluliseks teguriks pidada aruande esitamise perioodi pikkust. Vastanud MTÜ-dest/SA-dest 63% arvasid, et aruande esitamise tähtaeg ei ole majandusaasta lõpust liiga kaugel, ega pidanud seda üldse põhjuseks, miks aruanne esitamata on jäänud.

Muude põhjustena toodi välja aruande valmimise all juba esitatud väited. Kõige enam esines vastus, et aruande esitamine ei ole MTÜ-de/SA-de jaoks esmatähtis. Kui tegemist on väikese MTÜ-ga/SA-ga, siis puudub vastajate hinnangul vajadus ja motivatsioon aruannet regulaarselt koostada ning registripidajale esitada.

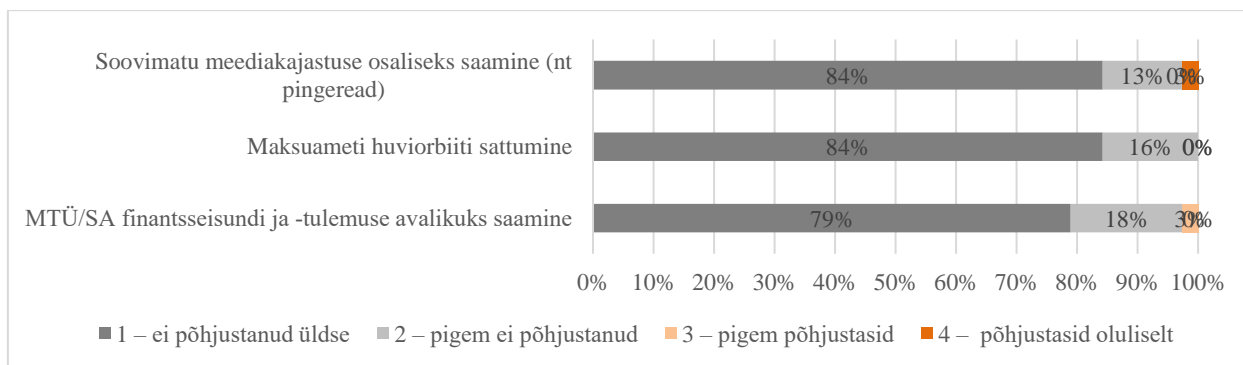
Aruande avalikustamisega seotud tegurite keskmised ja standardhälbed on esitatud tabelis 10, millest järeldub, et avalikustamisega seotud tegureid ei peeta eriti oluliseks aruande mitteesitamise põhjustajaks. Kõigi esitatud väidete keskmised jäävad alla 1,5, seejuures standardhälbed vahemikku 0,35–0,60 ehk vastuste erinevus keskmisest ei ole oluline.

Tabel 10. Aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisuse hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	Keskmine	Standardhälve
MTÜ/SA finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	1,24	0,49
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	1,21	0,58
Maksuameti huviorbiiti sattumine	1,16	0,37

Allikas: autori koostatud lisas 13 esitatud andmete põhjal

Joonisel 9 esitatud jaotuse põhjal saab järeldada, et aruannete mitteesitamist ei põhjusta hirm meediakajastuse eest ega ka Maksu- ja Tolliameti huviorbiiti sattumine. Kõik vastanud MTÜ-de/SA-de esindajad peavad Maksu- ja Tolliameti huviorbiiti sattumist aruannete mitteesitamisel ebaoluliseks mõjutajaks. Vastanutest 97% hinnangul ei mõjuta aruannete esitamist pigem või üldse soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine ega juriidilise isiku finantsseisundi ja tulemuse avalikuks saamine. Vaid 3% vastanutest pidas eelnimetatud kahte tegurit pigem või oluliseks põhjuseks, miks majandusaasta aruanne on jäetud esitamata.

Joonis 9. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena
Allikas: autori koostatud lisas 13 esitatud andmete põhjal

Muid põhjuseid ei ole mittetulundusühingud ja sihtasutused täiendava informatsiooni küsimustele vastates esitanud.

Telefoniintervjuude käigus esitati põhjustena, miks majandusaasta aruanded on jäänud esitamata, piisavate teadmiste ning teisalt ka ressursi puudumist, et palgata teenusepakkuja. Lisati, et Ettevõtjaportaali pakutav e-arveldaja, mille alusel oleks pidanud saada ka aruande koostada, ei toiminud.

Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul on sarnaselt äriühingutega majandusaasta aruannete mitteesitamise peamised põhjused seotud aruande koostamisega. Kõige olulisem mitteesitamise põhjustaja on raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva välise raamatupidamisteenuse pakkuja puudumine. Samuti põhjustavad aruannete mitteesitamist nende koostamise ajamahukus ja keerukus. Viimaseid saab seostada esimese põhjusega ning ka regulaarse raamatupidamise süsteemi puudumisega. Kuna mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruandeid koostavad peamiselt juhatuse liikmed, kellel võib puududa raamatupidamisharidus, siis sellest tulenevalt on ka aruande koostamine keeruline ja aeganõudev. Aruannete koostamine pole MTÜ-de/SA-de jaoks ka esmatähtis. Võib järeldada, et seda just seetõttu, et mitteesitajaid karistavad meetmed on leebed või puudulikud. Aruande esitamisega seotud teguritest peetakse kõige suuremaks esitamist takistavaks teguriks Ettevõtjaportaalis aruannete esitamise ajamahukust ja keerukust. Samuti on mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks olulised mitteesitamise põhjustajad vähesed meeldetuletused aruande esitamise tähtaja saabumise või möödumise kohta.

Töö autorit huvitas ka see, kas äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes esines statistiliselt olulisi erinevusi. Selleks tegi autor äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste antud vastuste põhjal *t*-testid aruannete valmimise, esitamise ning avalikustamisega seotud tegurite suhtes. *T*-testide tulemused on esitatud lisades 18–20. Testide tulemustest selgub, et kolme esitatud rühma kohta esineb äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes statistiliselt oluline erinevus vaid ühe, aruande valmimisega seotud teguri puhul – aruande heakskiitmisega seotud probleemid ($t(\text{empiiriline}) = -2,111$, $t(\text{kriitiline}) = 2,005$, $p = 0,039$). Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul põhjustab see mitteesitamist rohkem kui äriühingutel. Kõigi teiste aruannete valmimise, esitamise ja avalikustamisega seotud tegurite puhul statistiliselt olulisi erinevusi äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vahel ei esine.

Järgevalt analüüsitakse küsitluses osalenud äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnanguid majandusaasta aruannete esitamise parendamisele.

2.2.3. Meetmed majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise parendamiseks

Majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise parendamise võimaluste analüüsimisel liigitati küsitluses esitatud tegurid nelja rühma: 1) võimalikud tagajärjed, 2) AÜ ja MTÜ/SA sisemised meetmed, 3) AÜ ja MTÜ/SA välised meetmed, 4) soosivad võimalikud rakendatavad meetmed. Esitatud parendusmeetmetele antud hinnanguid analüüsiti eraldi äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste lõikes. Esimese rühma – võimalikud tagajärjed kohta paluti iga esitatud tagajärje puhul valida sobivus järgneval neljapunktiskaalal:

- 1) 1 – ei pea üldse mõjusaks,
- 2) 2 – pigem ei pea mõjusaks,
- 3) 3 – pigem pean mõjusaks,
- 4) 4 – pean väga mõjusaks.

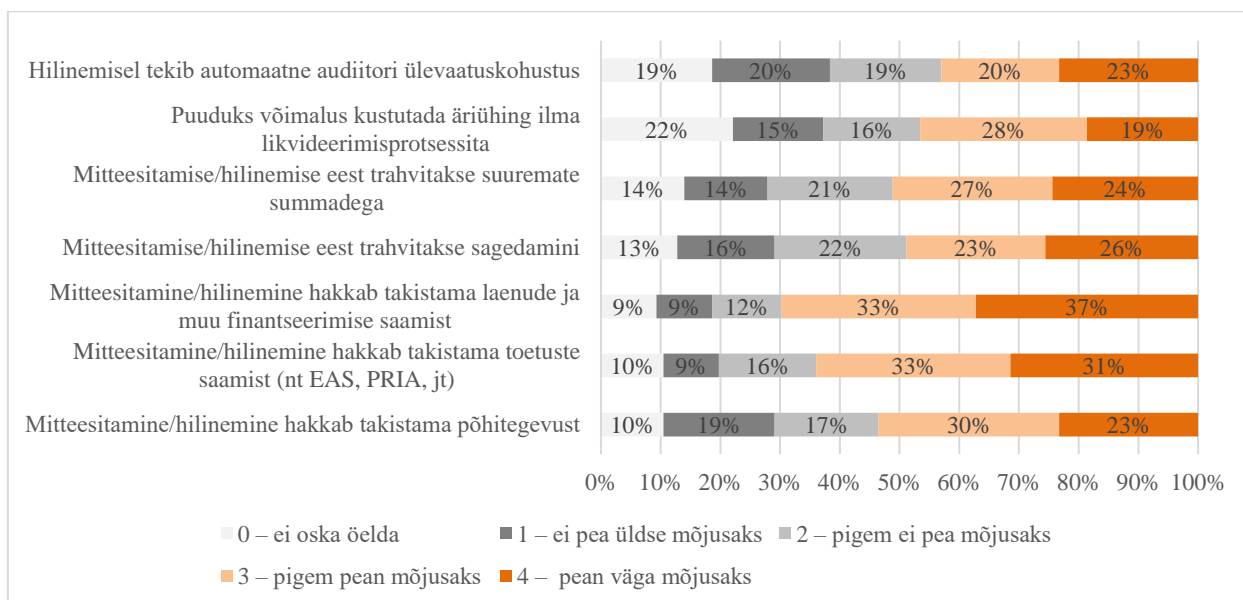
Äriühingute jaoks kõige mõjusamad tagajärjed, millega aruannete mitteesitamise korral karistades võiks tähtaegsele esitamisele mõju olla, on laenude ja finantseerimise saamise takistamine (oluliseks või pigem oluliseks pidas seda tegurit 70% vastanutest, keskmine = 2,79, standardhälve = 1,29, vt lisaks tabel 11).

Tabel 11. Äriühingute ning MTÜ-de/SA-de aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususe hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	ÄÜ		MTÜ/SA	
	Keskmine	Standardhälve	Keskmine	Standardhälve
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama laenude ja muu finantseerimise saamist	2,79	1,29	2,30	1,65
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama toetuste saamist (nt EAS, PRIA, jt)	2,65	1,30	2,41	1,50
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama põhitegevust	2,37	1,31	1,73	1,28
Mitteesitamise/hilinemise eest trahvitakse suuremate summadega	2,34	1,36	2,19	1,65
Mitteesitamise/hilinemise eest trahvitakse sagedamini	2,33	1,36	2,11	1,58
Hilinemisel tekib automaatne audiitori ülevaatuskohustus	2,09	1,44	1,73	1,45
Puuduks võimalus kustutada äriühing/MTÜ/SA ilma likvideerimisprotsessita	2,06	1,44	1,95	1,60

Allikas: autori koostatud lisa 7 ja 14 esitatud andmete põhjal

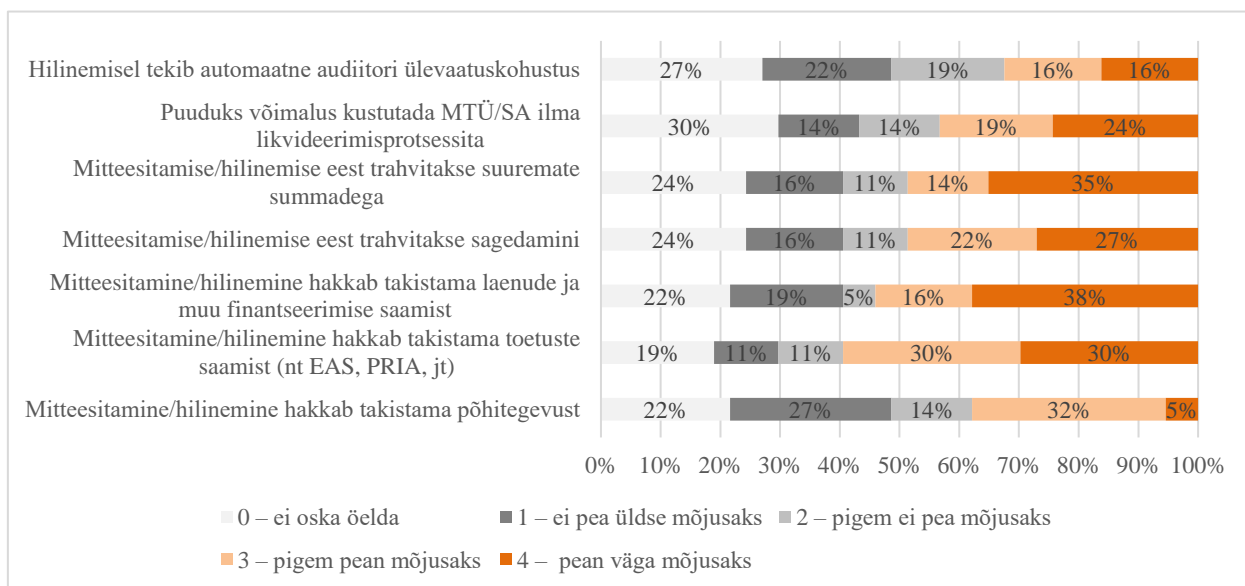
Samuti peavad äriühingud majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise suhtes mõjusaks teguriks seda, kui aruande mitteesitamise korral raskendatakse toetuste saamist (64%). Mõlemat tegurit võib seostada otseselt põhitegevuse piiramisega, mida pidas tähtaegse esitamise saavutamisel pigem või oluliselt mõjusaks teguriks 53% äriühingutest (vt joonist 10).

Joonis 10. Äriühingute hinnangud aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususele

Allikas: autori koostatud lisa 7 esitatud andmete põhjal

Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud esitatud mõjutusteguritele sarnanevad äriühingute tulemustega. Kõige olulisemateks teguriteks, mis avaldaksid positiivset mõju aruannete tähtaegsele esitamisele, peavad MTÜ-d/SA-d laenude ja muu finantseerimise saamise raskendamist (54%) ning toetuste saamise takistamist (60%). Mittetulundusühingute jaoks on mõjusad tegurid ka sagedasem ning suuremate summadega trahvimine (pigem või väga oluline 49% vastanute jaoks, vt lisaks joonist 11). See võib tuleneda asjaolust, et MTÜ-del/SA-del on vähem vaba raha, mida saaks trahvide eest tasumiseks kasutada. Seda eriti juhul, kui tegemist on väikeste mittetulundusühingutega, kelle liikmemaksu laekumine sõltub suuresti liikmete huvist ja võimalustest ning võib olla kohati ebakindel. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul erinesid vastused keskmisest kõige enam just trahvide suurust puudutava teguri puhul (standardhälve = 1,65).

Joonis 11. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususele

Allikas: autori koostatud lisas 14 esitatud andmete põhjal

Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks on aruande mitteesitamisel kõige vähem mõjusaks tagajärjeks asjaolu, et hilinemisel tekib automaatne audiitorkontrolli kohustus (vastavalt 39% ja 41%). Seejuures, selle meetme puhul erinesid äriühingute hinnangud kõige enam keskmisest (standardhälve = 1,44). Äriühingud ei pea sobivaks meetmeks ka trahvide esitamise sageduse ning trahvisummade tõstmist. Vastanud äriühingutest ei pea neid vahendeid aruannete tähtaegse esitamise soodustamise suhtes pigem või üldse mõjusaks vastavalt 38% ja 35% (vt joonis 10). Mõnevõrra üllatava tulemusena võib välja tuua mittetulundusühingute hinnangu, mille järgi

41% vastanutest ei pea pigem või üldse oluliseks põhitegevust takistavaid meetmeid. See on vastuolus laenude ja toetuste saamisele antud hinnangutega, mida peeti oluliseks (vt joonis 11).

Võimalike tagajärgede mõjususe hinnangud üldiselt äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastuste vahel ei erinenud. Läbi viidud *t*-testide tulemusel selgub, et esitatud tagajärgede kohta esineb äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes statistiliselt oluline erinevus vaid ühe väite puhul – mitteesitamise hilinemine hakkab takistama põhitegevust ($t(\text{empiiriline}) = 2,529$, $t(\text{kriitiline}) = 1,994$, $p = 0,014$). Äriühingute jaoks on see tagajärg mõjusam kui mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks (vt lisa 21).

Parendamise võimaluste teiste rühmade (sisemised, välised ja soosivad meetmed) tegurite hindamiseks paluti vastajatel valida sobivus järgneval neljapunktiskaalal:

- 5) 1 – ei aitaks üldse,
- 6) 2 – pigem ei aitaks,
- 7) 3 – pigem aitaks,
- 8) 4 – aitaks väga.

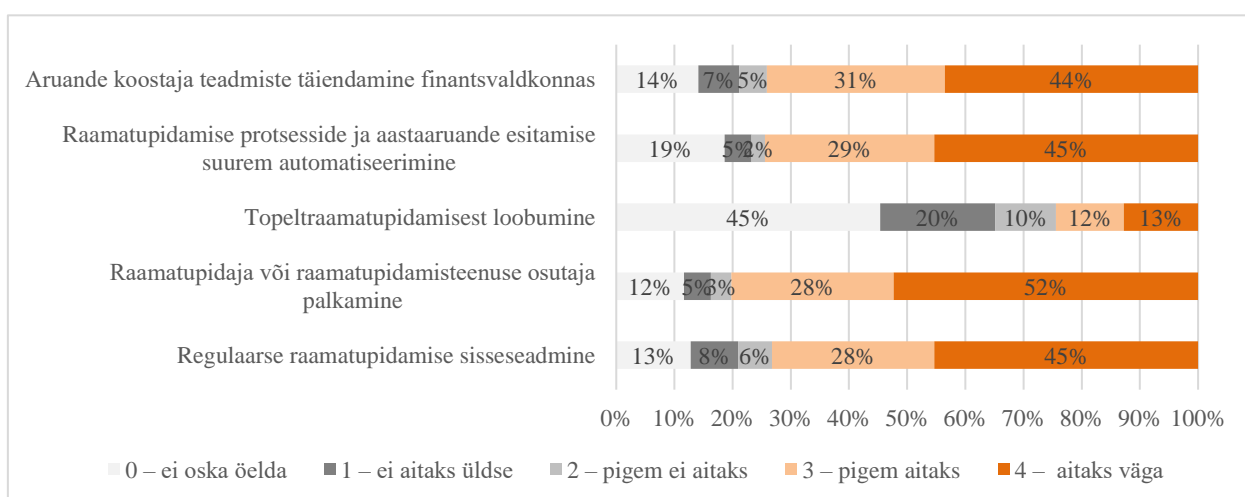
Tabelis 12 on esitatud analüüsi tulemusel leitud keskmised ja standardhälbed äriühingute ning MTÜ-de/SA-de aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususe hinnangute kohta.

Tabel 12. Äriühingute ning MTÜ-de/SA-de aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususe hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	ÄÜ		MTÜ/SA	
	Keskmine	Standardhälve	Keskmine	Standardhälve
Raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine	3,05	1,35	2,59	1,36
Regulaarse raamatupidamise sisseseadmine	2,85	1,41	2,70	1,27
Aruande koostaja teadmiste täiendamine finantsvaldkonnas	2,82	1,42	2,68	1,42
Raamatupidamise protsesside ja aastaaruande esitamise suurem automatiseerimine	2,78	1,52	2,97	1,34
Topeltraamatupidamisest loobumine	1,27	1,46	0,70	1,00

Allikas: autori koostatud lisa 8 ja 15 esitatud andmete põhjal

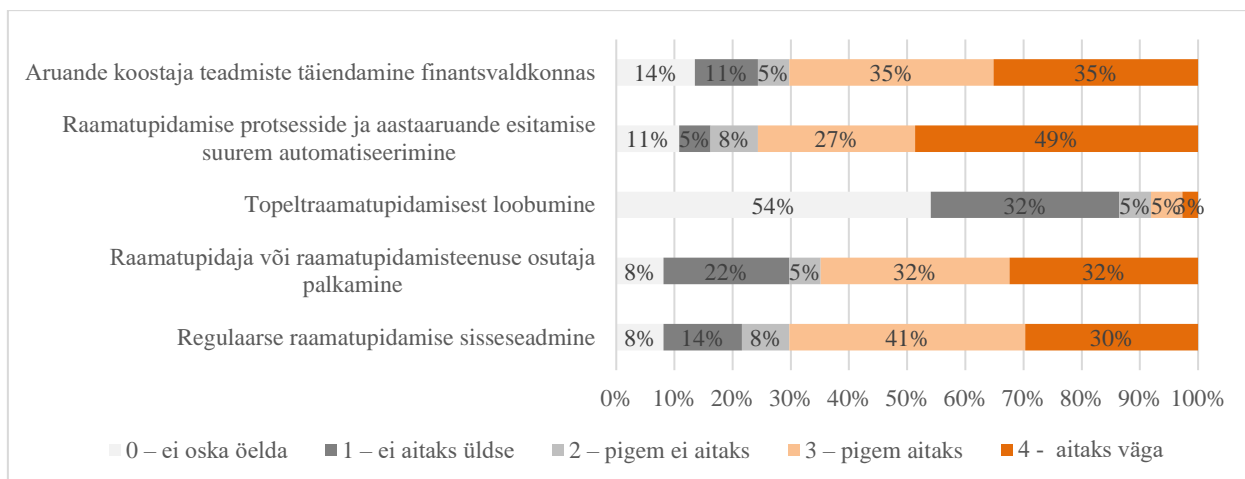
Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste sisemiselt rakendatavate meetmete kohta antud hinnangute jaotus on esitatud vastavalt joonistel 12 ja 13. Äriühingute puhul peetakse aruande tähtaegse esitamise parendamise suhtes kõige mõjusamaks sisemiseks meetmeks (80% vastanuid) seda, kui palgataks raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja (keskmine = 3,05, standardhälve = 1,35, vt tabel 12). Mittetulundusühingud ja sihtasutused seevastu peavad kõige olulisemaks sisemiseks teguriks raamatupidamisprotseduuride ja aastaaruande esitamise suuremat automatiseeritust (76%). Mõlemad juriidiliste isikute rühmad nõustuvad, et aruannete tähtaegsele esitamisele aitaks samuti pigem või väga kaasa aruande koostaja teadmiste täiendamine finantsvaldkonnas (AÜ 75%, MTÜ/SA 70%) ning regulaarse raamatupidamise sisseseadmine (ÄÜ 73%, MTÜ/SA 71%).

Joonis 12. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususele

Allikas: autori koostatud lisa 8 esitatud andmete põhjal

Kõige vähem abistavaks sisemiseks meetmeks peavad nii äriühingud kui ka mittetulundusühingud ja sihtasutused topelt raamatupidamisest loobumist. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul erinesid vastused siin keskmisest kõige vähem (standardhälve = 1). Läbiviidud t -testide tulemusel selgub, et topelt-raamatupidamisest loobumise, kui sisemise meetme puhul, esineb statistiliselt oluline erinevus äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes ($t(\text{empiriiline}) = 2,487$, $t(\text{kriitiline}) = 1,984$, $p = 0,015$, vt lisa 22). Seejuures 45% äriühingutest ning 54% MTÜ/SA-dest ei osanud selle teguri puhul hinnangut esitada. Võib järeldada, et topelt raamatupidamist ei esine, mistõttu juriidilised isikud ei ole pidanud vajalikuks seda tegurit hinnata.

Joonis 13. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususele

Allikas: autori koostatud lisas 15 esitatud andmete põhjal

Juriidiliste isikute välised meetmed, mis võiksid aidata kaasa aruannete tähtaegsele esitamisele, on esitatud äriühingute hinnangutega joonisel 14 ja mittetulundusühingute ning sihtasutuste hinnangutega joonisel 15. Mõlema juriidiliste isikute rühmade hinnangute keskmised ja standardhälbed väliste meetmete tõhususele on esitatud tabelis 13.

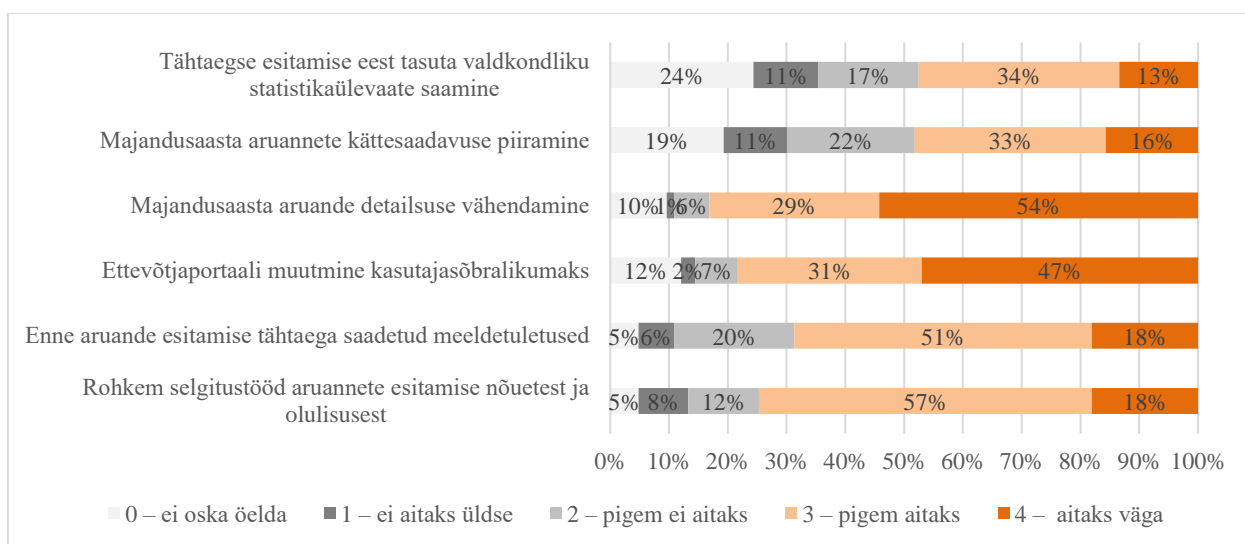
Tabel 13. Äriühingute ning MTÜ-de/SA-de aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususe hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	ÄÜ		MTÜ/SA	
	Keskmine	Standardhälve	Keskmine	Standardhälve
Majandusaasta aruande detailsuse vähendamine	3,17	1,23	3,22	1,24
Ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks	2,99	1,32	3,06	1,24
Rohkem selgitustööd aruannete esitamise nõuetest ja olulisusest	2,75	1,01	2,61	1,15
Enne aruande esitamise tähtaega saadetud meeldetuletused	2,71	0,99	2,81	1,09
Majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramine	2,14	1,35	1,19	1,14
Tähtaegse esitamise eest tasuta valdkondliku statistikaülevaate saamine	2,01	1,41	2,06	1,31

Allikas: autori koostatud lisas 9 ja 16 esitatud andmete põhjal

Äriühingud peavad aruannete tähtaegset esitamist oluliselt abistavaks väliseks meetmeks majandusaasta aruannete detailsuse vähendamist. Väga oluliseks pidas nimetatud tegurit 54% vastanutest ning pigem abistavaks 29% (keskmine = 3,17, standardhälve = 1,23, vt tabel 13). Samuti toovad äriühingud välja, et pigem ja väga aitaks neil aruandeid õigel ajal esitada Ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks (78%). Äriühingud ei ole esitanud täiendavat informatsiooni, mis võiks nende jaoks Ettevõtjaportaalis paremaks muutuda. Äriühingutest 75% leiab, et rohkem võiks olla selgitustööd aruannete õigeaegse esitamise põhjuste kohta. Äriühingute jaoks oleks välise tegurina abistavaks meetmeks ka enne aruande esitamise tähtaega saadetud meeldetuletused (69% vastanut). Selle teguri puhul olid vastajad ka kõige enam üksmeelel (standardhälve = 0,99).

Kõige vähem abistav väline meede on äriühingute hinnangul majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramine ning tähtaegse esitamise korral tasuta valdkondliku statistikaülevaate saamine. Majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramist hindas 33% äriühingutest pigem või mitte üldse abistavaks meetmeks. Vastanutest 19% ei osanud sellel teguril hinnangut anda. Tasuta valdkondliku statistika saamist hindas pigem või mitte üldse abistavaks meetmeks 28% vastanutest, seejuures 24% ei osanud sellele valikule hinnangut anda.

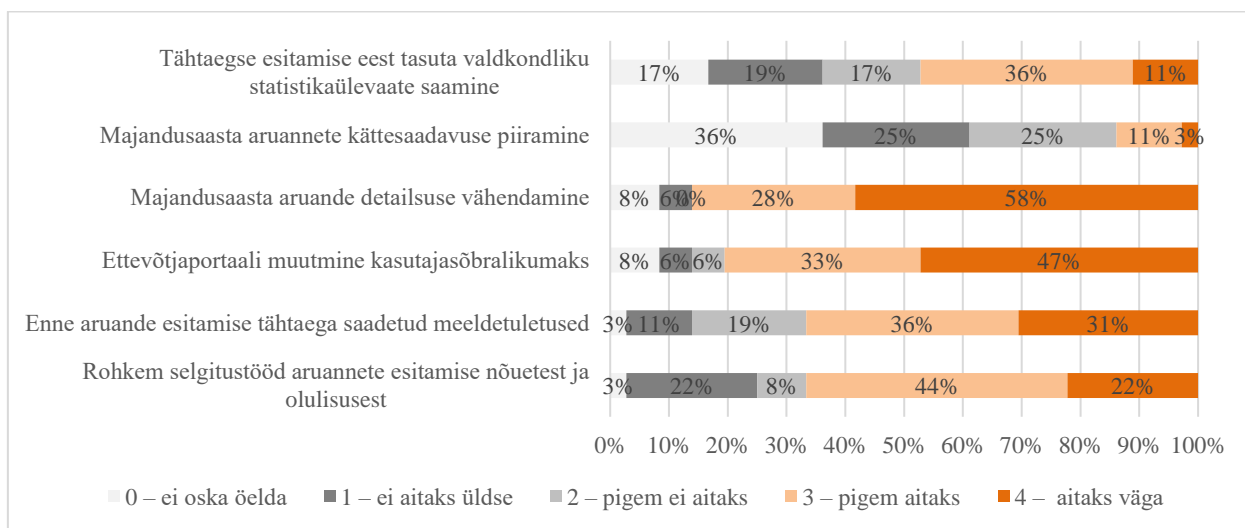
Joonis 14. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususele

Allikas: autori koostatud lisas 9 esitatud andmete põhjal

Jooniselt 15 järeldub, et mittetulundusühingute ja sihtasutuste (86%) jaoks on aruannete tähtaegse esitamise soodustamisel kõige mõjusam väline meede, kui vähendataks aruannete detailsuse nõuet

(keskmine = 3,22, standardhälve = 1,24). Sarnaselt äriühingutega on ka MTÜ-de/SA-de jaoks pigem või väga abistavaks meetmeks Ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks (80%). Enne aruande esitamise tähtaja saabumist saadetud meeldetuletused ning rohkem selgitustööd aruande esitamise nõuete ja tähtsuse suhtes on mittetulundusühingute ja sihtasutuste poolt samuti välja toodud kui pigem või oluliselt abistavad meetmed. Vastanud jagunesid nende meetmete lõikes vastavalt 67% ja 66%. Meeldetuletuste saamise olulisuses olid MTÜ-d/SA-d sarnaselt äriühingutele kõige enam üksmeelel (standardhälve = 1,09).

Kõige vähem abistav väline meede on mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangul, nagu ka äriühingutel, majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramine ning tähtaegse esitamise korral tasuta valdkondliku statistikaülevaate saamine. Majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramist hindasid pooled vastanud mittetulundusühingutest ja sihtasutustest pigem või mitte üldse abistavaks meetmeks. Seejuures esineb statistiliselt oluline erinevus äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes just majandusaasta aruande kättesaadavuse piiramise osas ($t(\text{empiiriline}) = 3,935$, $t(\text{kriitiline}) = 1,991$, $p = 0,000$). See meede on äriühingute jaoks abistavam kui mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks (vt lisa 23). Vastanutest 36% ei osanud aga sellele meetmele hinnangut anda. Tasuta valdkondliku statistika saamist hindas pigem või üldse mitte abistavaks meetmeks 36% vastanud MTÜ-dest/SA-dest, seejuures 17% ei osanud sellele valikule hinnangut anda.

Joonis 15. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususele
Allikas: autori koostatud lisa 16 esitatud andmete põhjal

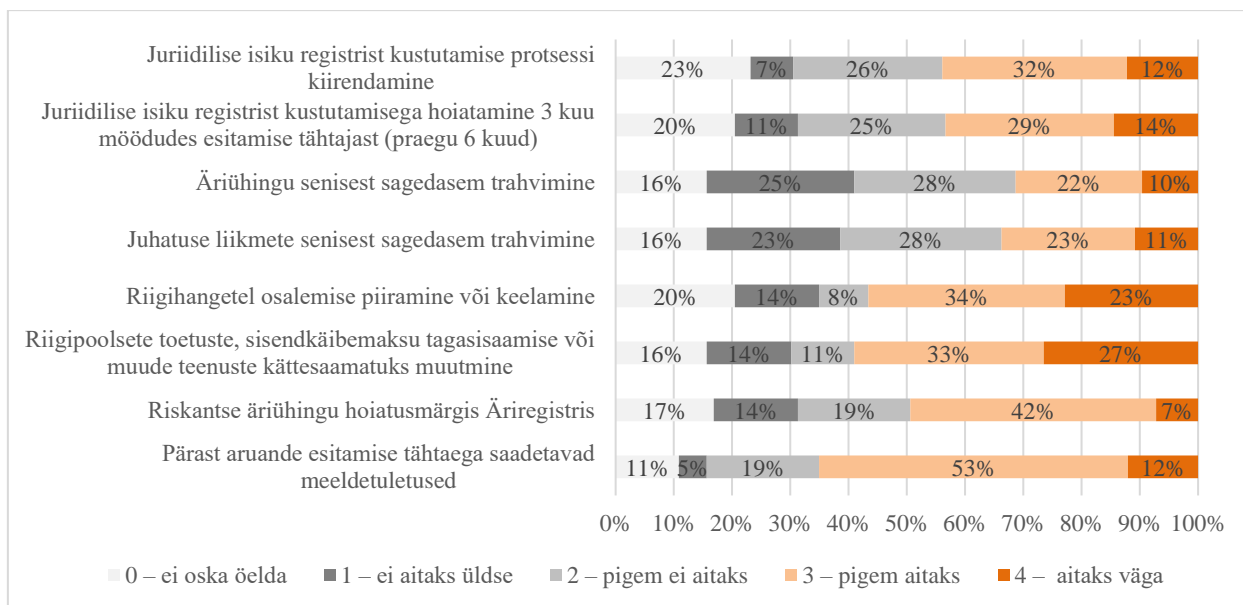
Äriühingute arvates on aruannete esitamise praktika parandamisel pigem või väga abistav meede meeldetuletused. Seda tegurit pidas väga või pigem abistavaks 68% küsimustikule vastanutest (keskmine = 2,51). Meeldetuletuste puhul erinesid äriühingute vastused ka kõige vähem keskmisest (standardhälve = 1,12). Samuti on äriühingute jaoks oluline meede riigipoolsete toetuste, sisendkäibemaksu tagasisaamise või muude teenuste kättesaamatuks muutumine, mis soodustaks aruannete tähtaegset esitamist. 60% vastanud äriühingutest hindas, et see meede aitaks neid pigem või väga. (vt joonis 16)

Tabel 14. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususe hinnangute keskmised ja standardhälbed

Tegur	ÄÜ		MTÜ/SA	
	Keskmine	Standardhälve	Keskmine	Standardhälve
Pärast aruande esitamise tähtaega saadetavad meeldetuletused	2,51	1,12	2,36	1,51
Riigipoolsete toetuste, sisendkäibemaksu tagasisaamise või muude teenuste kättesaamatuks muutmine	2,40	1,42	1,78	1,35
Riigihangetel osalemise piiramine või keelamine	2,24	1,48	1,92	1,40
Riskantse äriühingu/MTÜ/SA hoiatusmärgis Äriregistris	2,08	1,24	1,67	1,29
Juriidilise isiku registrist kustutamisega hoiatamine 3 kuu möödudes esitamise tähtajast (praegu 6 kuud)	2,06	1,35	1,50	1,18
Juriidilise isiku registrist kustutamise protsessi kiirendamine	2,02	1,35	1,50	1,25
Juhatuse liikmete senisest sagedasem trahvimine	1,90	1,24	1,33	1,07
Äriühingu/MTÜ/SA senisest sagedasem trahvimine	1,84	1,21	1,42	1,08

Allikas: autori koostatud lisa 10 ja 17 esitatud andmete põhjal

Äriühingutest 57% hinnangul on majandusaasta aruannete mitteesitamise korral pigem või väga oluline ka riigihangetel osalemise piiramine või keelamine (vt joonis 16). Seejuures erinesid äriühingute puhul vastused selle meetme osas kõige enam keskmisest (standardhälve (1,48). Riskantse äriühingu hoiatusmärgi saamine äriregistris on 49% äriühingute jaoks aruannete tähtaegse esitamise suhtes pigem või väga motiveeriv meede. See tähendab, et äriühingud pigem ei soovi täiendavaid märgete lisamisi ettevõtte profiili külge, nagu seda tehakse näiteks maksuvõlgnevuse korral.

Joonis 16. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususele

Allikas: autori koostatud lisas 10 esitatud andmete põhjal

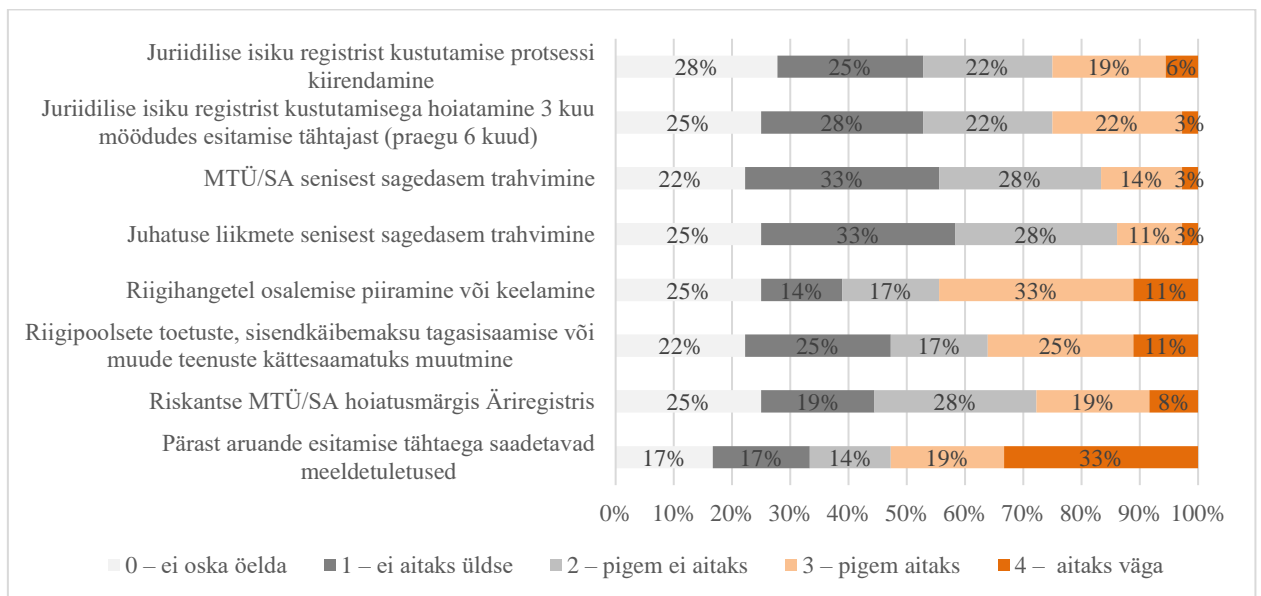
Küsitlusest osa võtnud äriühingutest 44% toetas juriidilise isiku registrist kustutamise kiirendamist mitteesitamise korral ning 43% hindas mõjusaks meetmeks seda, kui registrist kustutamise hoiatus saadaks tähtaja ületamisest kolme kuu jooksul praeguse kuue kuu asemel.

Kõige vähem mõjusaks peavad äriühingud trahvimist – nii äriühingu kui ka juhatuse liikme sagedasemat trahvimist ei peetud meetmeks, mille tagajärjel mitteesitamine väheneks. Äriühingutest 53% ei toetanud juriidilise isiku sagedasemat trahvimist ning 51% ei toetanud juhatuse liikme sagedasemat trahvimist. Mõlemale tegurile ei osanud hinnangut anda 16% vastanutest.

Mittetulundusühingud ja sihtasutused hindavad sarnaselt äriühingutega aruannete esitamise tähtajast kinnipidamisel kõige abistavamaks meetmeks meeldetuletusi (52%, keskmine = 2,36), seejuures MTÜ-de/SA-de puhul erinesid selle meetme puhul vastused kõige enam keskmisest (standardhälve (1,51).

Olulise soosiva meetmena on mittetulundusühingute ja sihtasutuste poolt välja toodud ka riigihangetel osalemise piiramist ja keelamist ning riigipoolsete teenuste, sisendkäibemaksu tagasisaamise või muude teenuste kättesaamatuks muutmist. Pigem või väga soosivaks meetmeks hindas riigihangetel osalemise piiramist 44% MTÜ-dest/SA-dest. Riigipoolsete toetuste

kättesaamatuks muutmine mõjutaks aruandeid tähtajal esitama 36% mittetulundusühingutest ja sihtasutustest. Läbiviidud *t*-testide tulemusel selgub, et selle meetme osas esineb äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes statistiliselt oluline erinevus ($t(\text{empiiriline}) = 2,258$, $t(\text{kriitiline}) = 1,994$, $p = 0,027$). Seejuures on riigipoolsete toetuste piiramine äriühingute jaoks mõjusam meede, kui mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks (vt lisa 24).

Joonis 17. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususele
Allikas: autori koostatud lisa 17 esitatud andmete põhjal

Vähem oluliseks peavad mittetulundusühingud ja sihtasutused riskantse määrgise saamist äriregistri portaalis – 47% hindas seda mittesoosivaks meetmeks ning 25% ei osanud selle teguri suhtes hinnangut anda (vt joonis 17). Sarnaselt äriühingutega hindasid mittetulundusühingud ja sihtasutused aruannete tähtaegset esitamist soodustavaks vähem oluliseks meetmeks juriidilise isiku registrist kustutamise kiirendamist mitteesitamise korral (47% vastanud MTÜ-dest/SA-dest) ning registrist kustutamise hoiatuse saamist tähtaja ületamisest kolme kuu jooksul praeguse kuue kuu asemel (50%). Kummagi meetme kohta ei osanud hinnangut anda vastavalt 28% ning 25% MTÜ-dest/SA-dest.

Kõige vähem mõjusaks meetmeks peavad ka mittetulundusühingud ja sihtasutused trahvimist. Mittetulundusühingutest ja sihtasutustest, kes küsitlusest osa võtsid, ei toetanud 61% ei juriidilise isiku ega juhatuse liikme sagedasemat trahvimist. Kummalegi tegurile ei osanud hinnangut anda vastavalt 25% ning 22% vastanud MTÜ-dest/SA-dest. Nii juriidilise isiku kui juhatuse liikmete

trahvimise osas esines vastustes ka kõige vähem erinevusi keskmisega võrreldes (standardhälbed vastavalt 1,08 ja 1,07). Saab järeldada, et trahvimist ei pea vastajad eriti soovivaks, aruannete esitamise käitumist parandavaks meetmeks. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes esines aga juhatuse liikme sagedasema trahvimise meetme puhul statistiliselt oluline erinevus ($t(\text{empiiriline}) = 2,547$, $t(\text{kriitiline}) = 1,992$, $p = 0,013$). Äriühingute jaoks on see meede olulisem, kui mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks (vt lisa 24). See võib tuleneda sellest, et äriühingute puhul tunnevad juhatuse liikmed isiklikku vastutust kõrgemalt, kui mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul.

Aruannete tähtaegset esitamist soodustavate muude meetmetena on äriühingud ning mittetulundusühingud ja sihtasutused välja toonud kordusmeeldetuletuste saatmist ning aruande koostamise nõuete lihtsustamist. Samuti on mitu vastajat märkinud, et karistavate trahvide suurendamine ei mõjuks motiveerivalt. Lisati, et väikestel ettevõtetel võivad puududa vajalikud ressursid trahvide tasumiseks, mis omakorda võivad mõjutada ettevõtete võimekust tegevust jätkata. Vastajad toovad välja, et mikro- ja väikeettevõtjatele võiks pakkuda rohkem abi ja tuge, mitte alustada karistamisest.

Intervjueeritavad lisasid, et vähe on tehtud selgitustööd aruande esitamise olulisuse teemal. Soovitusena esitati näiteks, et juriidilise isiku registreerimisel võiks registreerimistasu eest jagada ettevõtjaile infot aruande koostamise nõuetest ning seada sisse nõuandesüsteem või telefoniliin, mille kaudu võiksid abivajajad jõuda ekspertideni. Samuti toodi ühe soovitusena välja sihtasutuse loomine, mis spondeeriks raamatupidamiskoolituste korraldamist, mille kaudu saaksid ettevõtjad aruande koostamise nõuetest teadlikumaks. Trahvide ja tegevuse piiramises nähti ohukohana tegevuse jätkamise riski. Samas hindasid kõik intervjueeritavad, et trahvide olemasolu siiski motiveeriks neid aruande esitamisega pingutama. Samuti toodi välja, et praegu puudub meeldetuletussüsteem. Meeldetuletused nii enne kui ka pärast tähtaja ületamist oleks kindlasti abistav meede, et aruande koostamisega aktiivsemalt tegeleda ning registrile õigel ajal või vähese hilinemisega ka esitada.

Majandusaasta aruannete tähtaegse esitamise parandamiseks antud hinnangud olid äriühingutel ning mittetulundusühingutel ja sihtasutustel sarnased. Võimalikest tagajärgedest hindasid mõlemad juriidiliste isikute rühmad käitumisele kõige rohkem mõju avaldavaks meetmeks laenude ja finantseeringute ning toetuste saamise takistamist. Need meetmed käivad mõnevõrra

kokku ka põhitegevust takistavate meetmetega, mida äriühingud pidasid sihtasutustest ja mittetulundusühingutest isegi olulisemateks teguriteks. Selle meetme olulisus on autori jaoks ootuspärane, sest paljude väikeste ettevõtjate ning MTÜ-de/SA-de tegevus sõltub saadud või saada olevatest toetustest ning välistest finantseeringutest. Kõige vähem mõjusateks tagajärgedeks pidasid nii äriühingud kui ka mittetulundusühingud ja sihtasutused aruande mitteesitamisel tekkivat auditikohustust ja seda, et kaob võimalus vabaneda juriidilisest isikust ilma likvideerimiseta. Viimasest võib järeldada, et küsitluses osalenud ettevõtjad ei kasuta aruande mitteesitamist äriühingu või MTÜ/SA likvideerimiseks.

Juriidiliste isikute peamiste esitamist soosivate sisemiste meetmetena olid kõige olulisemad raamatupidaja või selle teenusepakkuja palkamine ning raamatupidamisprotseduuride ja aruande esitamise suurem automatiseeritus. Nende oluliseks hinnatud meetmetega seostuvad ka regulaarse raamatupidamise sisseadmine ning aruande koostaja finantsteadmiste täiendamine. See on samuti ootuspärane, sest raamatupidaja või teenusepakkuja puudumine oli ka üks olulisematest aruande esitamata jätmise põhjustajatest. Seega on positiivne tõdeda, et juriidilised isikud saavad probleemist aru ning teadvustavad võimalikke lahendusi, kuidas oma tegevust aruannete esitamise suhtes parandada.

Kõik äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste poolt olulisteks hinnatud abistavad meetmed on omavahel seotud ning meetmete rakendamine avaldaks olulist positiivset mõju aruannete esitamise tähtaegadest kinnipidamisele. Mikro- ja väikeettevõtjatel puudub tihti vajalike teadmistega töötaja või ressursid sellise teenuse sisseostmiseks. See aga viitab omakorda sellele, et trahvimise sageduse ja summade tõstmine avaldab kõige suuremat mõju just kõige väiksematele juriidilistele isikutele, mistõttu ei peeta seda käitumise parandamisele kaasa aitavaks meetmeks, vaid nähakse pigem karistusena. Trahvide sageduse ja summade tõstmist hindasid nii äriühingud kui ka mittetulundusühingud ja sihtasutused üheks kõige vähem soosivaks väliseks meetmeks. Sellegipoolest on töö autori hinnangul trahvisummade ja esitamise sageduse tõstmine oluline tegur, mis motiveeriks ettevõtjaid ning MTÜ-sid/SA-sid aruandeid õigeaks ajaks esitama. Kui juriidiline isik teab, et tagajärjena esitatakse trahv, siis üritatakse seda tõenäoliselt vältida ning esitatakse aruanne õigel ajal. Praegune trahviesitamissüsteem ei toimi, sest kuigi neid on võimalik määrata, seda enamikule mitteesitajatest trahve siiski ei määrata.

Välise abistavate meetmetena nähakse järgmist: aruannete detailsuse vähendamine, Ettevõtjaportaali kasutajasõbralikumaks muutmine, rohkemate selgituste jagamine aruannete esitamise olulise suhtes ning meeldetuletused enne ja pärast aruande esitamise tähtaja ületamist. Ettevõtjaportaali oleks võimalik kindlasti kasutajasõbralikumaks muuta. Näiteks saab portaali lisada juhiseid või viiteid seadustele ja standarditele, millest aruande koostaja abi võiks leida. Samuti tuleks kasuks veateadete arusaadavamaks muutmine. Praegune süsteem tundub olevat eelkõige suunatud raamatupidamisteadmisega inimestele, seevastu selliste kasutajate jaoks, kel vastavad teadmised puuduvad, on veateadetes liiga vähe detaile, mille põhjal aruandesse korrekture sisse viia.

Meeldetuletused võiksid olla esimesed meetmed, millega ettevõtjaid suunata aruandeid esitama, ning alles nende eiramisel võiksid järgneda trahvid. Meeldetuletusi võiks ettevõtjaile saata juba ennetavalt ehk näiteks üks kuu enne aruande esitamise tähtaega. See annaks juriidilistele isikutele, kes on aruande koostamist pikalt edasi lükanud, veel 30 päeva tegutsemiseks, et aruanne saaks õigeaks ajaks koostatud ja esitatud.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli selgitada välja põhjused, miks Eesti Vabariigis registreeritud juriidilised isikud jätvad majandusaasta aruanded registripidajale esitamata, ning pakkuda välja meetmeid, mis viiksid seadusest tulenevate nõuete täitmiseni suurema hulga äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste seas.

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks ning töö eesmärgi saavutamiseks töötas autor läbi äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste äritegevust ning aruannete esitamist reguleerivad õigusaktid. Samuti analüüsis autor varasemaid sarnaseid uuringuid, et saada ülevaade teiste riikide ettevõtjate ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste käitumisest ning sisendit ankeetküsitlusele. Ankeetküsitlus esitati analüüsi koostamiseks Eestis registreeritud äriühingutele ning mittetulundusühingutele ja sihtasutustele, kes olid jätnud 2017. majandusaasta aruande registripidajatele esitamata. Täiendavalt tehti uuringus osalejatega vabatahtlikkuse alusel telefoniintervjuud.

Uuringu tulemusena selgus, et äriühingute jaoks on kõige tähtsamad tegurid, mis põhjustavad aruannete esitamata jätmist, seotud aruannete valmimisega. Aruande mitteesitamise peamiste põhjustena tõid äriühingud välja aruannete koostamise ajamahukuse ja keerukuse ning raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiva raamatupidamisteenuse pakkuja puudumise. Osaliselt on need tulemused kooskõlas teoreetilise osaga, millest järeldus, et suurematel äriühingutel on tõenäoliselt raamatupidamisteadmistega personal, kes hoiavad raamatupidamist regulaarselt uuendatuna, mistõttu neil on aruannete koostamine lihtsam kui väiksematel äriühingutel, kes moodustavad aga suure enamuse magistritöö uuringus osalenud äriühingutest.

Aruande valmimisega seotud tähtsa tegurina toodi välja ka tõdemus, et selle koostamine ei ole äriühingute jaoks esmatähtis. See on autori jaoks ootuspärane, sest mikro- ja väikeettevõtjad tegutsevad tihti oma juriidilistes kehadest üksi ja iseseisvalt ning palju aega kulub äritegevuse juhtimisele, mistõttu aruande koostamine ei näi vajalik ja jääb tagaplaanile.

Aruande esitamise ja avalikustamisega seotud tegureid peeti esitamata jätmise põhjustajana vähem oluliseks. Üllatavaks tulemuseks osutus, et aruande avalikustamisega seotud tegureid – omanike privaatsuse kadu ning ärisaladuse lekkimine – ei peetud pigem üldse olulisteks teguriteks, mille tõttu aruandeid esitamata jäetakse. Autori ootustega on see tulemus pigem vastuolus. Samuti on see tulemus vastuolus magistr töö teoreetilise osaga, mille põhjal ärisaladuse lekkimine mõjutab just väikeettevõtjate aruannete esitamisega viivitamist. Lisaks on sellel tulemusel ebakõla varasemate uuringutega, mis on leidnud positiivseid seoseid asutajatest omanike ning pereettevõtete ja aruannete hilise esitamise vahel, mille eesmärk on lükata juriidilise isiku vara suuruse hindamine ettevõtte edukuse põhjal võimalikult kaugesse tulevikku.

Üldiselt olid mittetulundusühingute ja sihtasutuste tulemused sarnased äriühingutega. Tasub märkimist, et mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks oli majandusaasta aruannete esitamata jätmisel kõige olulisem tegur raamatupidamispersonal või teenusepakkuja puudumine. Äriühingutel oli see tegur tähtsusest kolmandal kohal. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes esineb statistiliselt oluline erinevus vaid ühe, aruande valmimisega seotud teguri puhul, milleks oli aruande heakskiitmisega seotud probleemid. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste puhul põhjustas see mitteesitamist rohkem kui äriühingutel. Kõigi teiste aruannete valmimise, esitamise ja avalikustamisega seotud tegurite puhul statistiliselt olulisi erinevusi äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste vastustes ei esinenud.

Sarnased olid äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste vaated ka aruannete tähtaegse esitamise parandamise meetmete suhtes. Võimalikest tagajärgedest hindasid mõlemad juriidiliste isikute rühmad käitumisele kõige rohkem mõju avaldavaks meetmeks laenude ja finantseeringute ning toetuste saamise takistamist. Mittetulundusühingute puhul saab seda siduda töö teoreetilise osaga, milles järeldub, et suuremate annetuste kaasamiseks avalikustatakse majandusaasta aruanded varem.

Aruande esitamist soosivate peamiste sisemiste meetmetena olid kõige olulisemad raamatupidaja või selle teenusepakkuja palkamine ning raamatupidamisprotseduuride ja aruande esitamise suurem automatiseeritus. See on samuti ootuspärane, sest raamatupidaja või teenusepakkuja puudumine oli ka üks olulisematest aruannete esitamata jätmise põhjustajatest.

Välise abistavate meetmetena on tähtsana välja toodud aruannete detailsuse vähendamine, Ettevõtjaportaali kasutajasõbralikumaks muutmine, rohkemate selgituste jagamine aruannete esitamise olulisusest ning meeldetuletused enne ja pärast aruande esitamise tähtaja ületamist. Ettevõtjaportaali oleks võimalik kasutajasõbralikumaks muuta automaatsete juhiste ja viidete lisamise abil, millest aruande koostaja võiks abi leida, ning veateadete arusaadavamaks muutmise kaudu. Praegune süsteem tundub olevat eelkõige suunatud raamatupidamisteadmisega inimestele, seevastu selliste kasutajate jaoks, kel vastavad teadmised puuduvad, on veateadetes liiga vähe detaile, mille põhjal aruandesse korrekture sisse viia.

Meeldetuletused võiksid olla esimesed meetmed, millega alustada ettevõtjate suunamist aruandeid esitama, ning alles meeldetuletuste eiramisel järgneda trahvid. Trahvide sageduse ja summade tõstmine oli nii äriühingute kui ka mittetulundusühingute ja sihtasutuste jaoks üks kõige vähem aruannete esitamist soosiv väline meede. Sellegipoolest on töö autori hinnangul trahvisummade ning esitamise sageduse tõstmine tähtsad tegurid, mis motiveeriksid juriidilisi isikuid aruandeid õigeaks ajaks esitama. Praegune trahviesitamissüsteem ei toimi, sest kuigi neid on võimalik mitteesitajatele määrata, siis tegelikult seda väga aktiivselt ei tehta.

Magistritöö käigus tehtud järelduste ja ettepanekute põhjal on võimalik luua paremini toimiv süsteem, mis motiveeriks juriidilisi isikuid majandusaasta aruandeid registripidajatele esitama. Töö edasiarendusena on võimalik põhjalikumalt analüüsida mitteesitamist vähendavaid meetmeid või analüüsida mitteesitajatest ja hilinejatest äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste käitumise põhjuste sarnasusi ja erinevusi.

SUMMARY

FACTORS CAUSING FAILURE TO SUBMIT ANNUAL REPORTS (ON THE BASIS OF ESTONIAN LEGAL ENTITIES)

Kätlin Kallakas

Each year approximately one third of legal entities fail to submit their annual reports to the business registrar, even though it is required by local law. As the number of entities failing to submit their annual reports is quite significant, stakeholders (e.g. clients, suppliers, investors, employees) of such entities cannot access relevant financial information in a timely manner which can have significant impact on the decisions they make. Additionally, complete statistics on the economy cannot be drawn, which can lead to incorrect management decisions in both the public and private sectors.

Penalties may be imposed for failure to submit annual reports or the company may be removed from the register. As neither penalty has had a positive impact on compliance with the annual reporting requirement then the real causes should be investigated. The purpose of this thesis is to find out why Estonian companies, non-profit organizations and foundations fail to submit annual reports and to find possible solutions which would help improve the situation.

In order to fulfil the purpose of the master's thesis, author seeks answers to the following research questions:

1. What are the requirements set by the law for companies, non-profit organization and foundations to submit annual reports?
2. What factors caused the companies not so submit the 2017 annual reports?
3. What factors caused the non-profit organizations and foundations not so submit the 2017 annual reports?
4. What measures should be taken to ensure that legal entities submit annual reports to the registrar in a timely manner?

The population of the master's thesis survey consists of companies, non-profit organizations and foundations that had not submitted their 2017 annual report to the registrar as of July 2020. Amongst non-profit organizations, apartment associations are excluded for which there is insufficient historical information. The survey uses data about the submission of the 2017 annual reports, as this represents the latest complete data, making it possible to distinguish non-reporters from late ones. The behavior of legal entities late in submitting annual reports and the reasons for the delay have not been studied in the master's thesis.

To collect the data, the author, in cooperation with the research team, prepared a questionnaire. The questionnaire was prepared within the framework of a study commissioned by the Ministry of Finance, the aim of which was to find out the reasons for the late submission and non-submission of annual reports and to submit proposals for improving the situation. The author's contribution to the research project is set out in the second chapter. The questionnaires were sent to two samples of legal entities. Samples were drawn separately for companies and for non-profit organizations and foundations. For both samples, a structurally similar questionnaires were used, considering the differences between companies and non-profit organizations and foundations. In addition to the questionnaire, telephone interviews were conducted with volunteer respondents.

The survey revealed that for companies, the most important factors leading to non-reporting are related to the completion of the annual reports. The main reasons given by the companies for not submitting the annual report were that preparation of reports is time-consuming and complex and also the lack of an employee with accounting knowledge or a permanent accounting service provider. In part, these results are in line with the theoretical part, which concluded that larger companies are likely to have accounting staff who keep the accounts regularly updated, making it easier for them to report than for smaller companies.

The fact that preparation of the annual report is not a priority for companies was also pointed out as an important factor related to the preparation of the report. This aligns with the expectation of the author, as entrepreneurs of micro and small sized entities often operate alone and independently and spend a lot of time managing the business, which makes the preparation of a report seem unnecessary and the process is thus postponed.

Factors related to the submission and disclosure of the report were considered to be less important as a reason for non-submission. As a surprising result, the factors related to the disclosure of the report - the loss of owners' privacy and the leakage of business secrets - were not considered to be significant factors at all that would result in the non-submission of the reports. This is rather contrary to the author's expectations. This result also contradicts with the theoretical part of the master's thesis, according to which the leakage of a business secret leads to the delay in the submission of reports by small entrepreneurs. In addition, this is inconsistent with previous studies that have found positive links between founding owners and family businesses and late reporting.

In general, the results of non-profit organizations and foundations were similar to those of companies. It is worth noting that for non-profit organizations and foundations, the most important factor in not submitting annual reports was the lack of accounting staff or service providers. For companies, this factor was the third most important. There is a statistically significant difference in the responses of companies and non-profit organizations and foundations for only one factor related to the completion of the report, namely the problems related to the approval of the report. In the case of non-profit organizations and foundations, this factor was more significant in causing non-submission of annual reports than for companies. For all other factors related to the preparation, submission and disclosure of reports, there were no statistically significant differences between companies and non-profit organizations and foundations.

Similar views were expressed by companies, non-profit organizations and foundations on measures to improve timely reporting. Of the possible consequences, both groups of legal entities considered the limitation of access to loans and financing and subsidies to be the measure with the greatest impact on behavior. In the case of non-profit organizations, this can be linked to the theoretical part of the work, which concludes that annual reports are published earlier in order to involve larger donations.

The most important internal measures in favour of timely reporting were the hiring of an accountant or service provider and the greater automation of accounting procedures and reporting. This is also expected, as the absence of an accountant or service provider was one of the main reasons for non-reporting.

External measures in favour of timely reporting include reducing the level of detail in the reports, making the Company Registration Portal more user-friendly, providing more clarification on the importance of reporting, and reminders before and after the reporting deadline. The portal could be made more user-friendly by adding automatic instructions and references, which the entities could find helpful, and by making error messages easier to understand. The current system seems to be aimed primarily for people with accounting knowledge, whereas users who do not have the relevant knowledge, receive too little guidance in order to make their annual reports submission smooth.

Reminders should be the first step to start directing companies to submit their annual reports, and only then should fines be followed if reminders are ignored. The increase in the frequency and the amount of fine was one of the least favourable external measures for companies as well as for non-profit organizations and foundations. Nevertheless, author of the thesis believes that increasing the amount of the fine and the frequency of issuing fines are important factors that would motivate legal entities to submit reports on time. The current system of fines does not work, because although it is possible to impose fines on non-performers, it is not actually done very actively.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Anderson, R. C., Duru, A. and Reeb, D. M. (2009): Founders, heirs, and corporate opacity in the United States. *Journal of Financial Economics*, 92 (2), 205–222.
- Arruñada, B. (2011): Mandatory accounting disclosure by small private companies. *European Journal of Law and Economics*, 32 (3), 377–413.
- Ashraf, M., Michas, P. N. and Russomanno, D. (2019): The Impact of Audit Committee Information Technology Expertise on the Reliability and Timeliness of Financial Reporting. *The Accounting Review*, 95 (5), 23–56.
- Audiitortevgevuse seadus. RT I, 2010, 9, 41
- Barry, P. (2006): Financial disclosure: An economic analysis, in: OECD (ed.), *Corporate Governance of non-listed companies in emerging markets*, 19–38. Paris: OECD
- Bartov, E. and Konchitchki, Y. (2017): SEC Filings, Regulatory Deadlines, and Capital Market Consequences. *Accounting Horizons*, 31 (4), 109–131.
- Begley, J. and Fischer, P. E. (1998): Is there Information in an Earnings Announcement Delay?. *Review of Accounting Studies*, 3 (4), 347–363.
- Bowen, R. M., Johnson, M. F., Shevlin, T. and Shores, D. (1992): Determinants of the Timing of Quarterly Earnings Announcements. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 7 (4), 395–422.
- Breuer, M. (2018): How does financial reporting regulation affect industry-wide resource allocation?. *Working paper*. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3063320, 20. jaanuar 2021.
- Breuer, M., Hombach, K. and Müller, M. A. (2019): When you remain silent: Spillover effects of peers' mandatory disclosures on firms' voluntary disclosures. *Working paper*. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2820209, 20. jaanuar 2021.
- Chambers, A. E. and Penman, S. H. (1984): Timeliness of Reporting and the Stock Price Reaction to Earnings Announcements. *Journal of Accounting Research*, 22 (1), 21–47.
- Courtis, J. K. (1976): Relationships between Timeliness in Corporate Reporting and Corporate Attributes. *Accounting and Business Research*, 7 (25), 45–56.
- Davis, B. and Whittred, G. P. (1980): The Association Between Selected Corporate: Attributes and Timeliness in Corporate: Reporting: Further Analysis. *Abacus*, 16 (1), 48–60.

- Dedman, E. and Lennox, C. (2009): Perceived Competition, Profitability and the Withholding of Information about Sales and the Cost of Sales. *Journal of Accounting and Economics*, 48 (2-3), 210–230.
- Du, H. and Wu, K. (2018): XBRL Mandate and Timeliness of Financial Reporting: Do XBRL Filings Take Longer? *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 15 (1), 57–75.
- Dyer, J. C. and McHugh, A. J. (1975): The timeliness of the Australian annual report. *Journal of Accounting Research*, 13 (2), 204–219.
- Elliott, R. K. and Jacobson, P. D. (1994): Costs and Benefits of Business Information Disclosure. *Accounting Horizons*, 8 (4), 80–96.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34/EL teatavat liiki ettevõtjate aruandeaasta finantsaruannete, konsolideeritud finantsaruannete ja nendega seotud aruannete kohta ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/43/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiivid 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ, 26. juuni 2013 – ELT, L 182, 29. juuni 2013.
- Gassen, J. and Muhn, M. (2018): Financial Transparency of Private Firms: Evidence from a Randomized Field Experiment. *Working Paper*. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3290710, 20. jaanuar 2021.
- Givoly, D. and Palmon, D. (1982): Timeliness of annual earnings announcements: Some empirical evidence. *The Accounting Review*, 57 (3), 486–508.
- Graham, J. R., Harvey, C. R. and Rajgopal, S. (2005): The economic implications of corporate financial reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 40 (1–3), 3–73.
- Grottke, M., Löffelmann, J. V., Haendel, F. and Späth, T. (2016): Financial Statements' Disclosure in the Electronic Federal Gazette and Proprietary Concerns – A Differential Disclosure Framework for Policy Makers and Exploratory Evidence on Effects Dependent on Size, Ownership and Diversification. *Review of Business and Legal Sciences* 27, 127–175.
- Intervjuude transkriptsioonid. Majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid (Eesti juriidiliste isikute näitel). Magistritöö. Kätlin Kallakas. Kättesaadav: https://docs.google.com/spreadsheets/d/17kFBoDLXoNU_jUmWuykKxOTNhA1JDUuGA8Lmf4BZyK0/edit#gid=195443668, 7. mai 2021.
- Johnston, J. A. and Zhang, J. H. (2018): Information Technology Investment and the Timeliness of Financial Reports. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 15 (1), 77–101.
- Kindlustustegevuse seadus. RT I, 04.12.2019, 8.
- Krediidiasutuste seadus. RT I, 21.11.2020, 9.
- Kross, W. and Schroeder, D. A. (1984): An Empirical Investigation of the Effect of Quarterly Earnings Announcement Timing on Stock Returns. *Journal of Accounting Research*, 22 (1), 153–176.

- Luypaert, M., van Caneghem, T. and van Uytbergen, S. (2016): Financial statement filing lags: An empirical analysis among small firms. *International Small Business Journal* 34(4), 506–531.
- Majandusaasta aruande taksonoomia ja selle alusel koostatavate raamatupidamise aastaaruande vormide kehtestamine. RT I, 28.12.2019, 18.
- Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs Rahandusministeeriumile. Tallinna tehnikaülikooli majandusteaduskond. 30. november 2020. Lõppraport. Kättesaadav: [lopparuanne 2020 11 29 final bm \(1\).pdf](#), 17. aprill 2021.
- Mittetulundusühingute seadus. RT I, 23.05.2020, 6.
- Muiño, F. and Núñez-Nickel, M. (2016): Multidimensional Competition and Corporate Disclosure. *Journal of Business Finance & Accounting*, 43 (3–4), 298–328.
- Raamatupidamise seadus. RT I 2002, 102, 600.
- Reheul, A.-M.; Van Caneghem, T.; Verbruggen, S., 2014. Financial Reporting Lags in the Non-profit Sector: An Empirical Analysis. *Voluntas*, 25 (2), 352–377.
- Riikliku statistika seadus. RT I, 04.12.2019, 13
- Sengupta, P. (2004): Disclosure timing: Determinants of quarterly earnings release dates. *Journal of Accounting and Public Policy*, 23 (6), 457–482.
- Sihtasutuste seadus. RT I, 23.05.2020, 7.
- Strouhal, J.; Nikitina-Kalamäe, M.; Gurviš, N., 2014. Are Czech and Estonian Companies Willing To Publicly Present Their Financial Statements? Evidence from Czech and Estonian TOP100. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 5 (4), 332–336.
- Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Vastu võetud 20.04.2005, RT I 2005, 26, 197.
- Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Vastu võetud 27.03.2002. a RT I 2002, 35, 216.
- Vural, D. (2018): Disclosure Practices by Family Firms: Evidence from Swedish Publicly Listed Firms. *Accounting in Europe*, 15 (3), 347–373.
- Väärtpaberituru seadus. RT I, 04.12.2019, 4.
- Whittred, G. P. (1980): The Timeliness of the Australian Annual Report: 1972-1977. *Journal of Accounting Research*, 18 (2), 623–628.
- Wittmann, C. (2020) Reporting Opaqueness of Private Firms Empirical Evidence from Mandatory Disclosures Filed on the German Federal Gazette. *Dissertation*. Kättesaadav: <https://epub.uni-bayreuth.de/4630/1/Wittmann%20%282020%29%20Dissertation.pdf>, 20. jaanuar 2021.

Äriseadustik. RT I, 22.12.2020, 50.

LISAD

Lisa 1. Äriühingute ja MTÜ/SA aruannete esitamine ja mitteesitamine aastate lõikes perioodil 2010–2018

Aasta	Äriühingud				MTÜ/SA-d			
	Tähtaegne	Hilinenud	Esitamata	Kokku	Tähtaegne	Hilinenud	Esitamata	Kokku
2010	57 299	29 793	23 925	111 017	8 103	6 903	6 019	21 025
	52%	27%	22%	100%	39%	33%	29%	100%
2011	61 185	32 276	26 314	119 775	8 574	6 876	6 980	22 430
	51%	27%	22%	100%	38%	31%	31%	100%
2012	66 761	35 586	27 119	129 466	9 539	6 844	7 217	23 600
	52%	27%	21%	100%	40%	29%	31%	100%
2013	72 483	38 700	26 538	137 721	10 133	6 774	4 560	21 467
	53%	28%	19%	100%	47%	32%	21%	100%
2014	75 492	43 592	32 091	151 175	10 207	7 084	3 783	21 074
	50%	29%	21%	100%	48%	34%	18%	100%
2015	82 264	44 100	33 840	160 204	11 624	6 053	4 371	22 048
	51%	28%	21%	100%	53%	27%	20%	100%
2016	85 298	48 309	36 509	170 116	11 816	6 335	4 078	22 229
	50%	28%	21%	100%	53%	28%	18%	100%
2017	85 270	50 698	38 707	174 675	11 446	6 143	3 876	21 465
	49%	29%	22%	100%	53%	29%	18%	100%
2018	87 332	47 314	58 142	192 788	11 287	5 158	5 957	22 402
	45%	25%	30%	100%	50%	23%	27%	100%
Kokku	673 384	370 368	303 185	1 346 937	92 729	58 170	46 841	197 740
Osatähtsus	50%	27%	23%	100%	47%	29%	24%	100%

Allikas: autori modifitseeritud Majandusaasta aruannete mitte esitamise...(2020, 172 ja 180) põhjal.

Märkus: Ülemisel real vaatluste arv, alumisel osatähtsus protsendina kõigi vaatluste arvust

Lisa 2. Äriühingute aruannete mitteesitamise osatähtsused (%) suurusgruppide ja aastate lõikes perioodil 2010–2018 ning MTÜ/SA aruannete mitteesitamise osatähtsused (%) aastate lõikes perioodil 2010–2018

Aasta	Äriühingud				MTÜ/SA	
	Esitamata mikroettevõtte	Esitamata väikeettevõtte	Esitamata keskmise suurusega ettevõtte	Esitamata suurettevõtte	Esitamata MTÜ	Esitamata SA
2010	0,6	0,5	0,0	0,0	28,7	26,5
2011	5,0	5,3	0,2	0,5	31,3	27,3
2012	7,4	7,5	1,0	0,4	30,7	26,5
2013	9,4	9,6	1,4	0,4	21,4	17,4
2014	11,5	11,7	2,3	2,0	18,0	16,2
2015	11,7	12,1	3,5	1,6	19,9	17,7
2016	11,9	13,5	3,3	3,5	18,5	15,4
2017	14,4	14,3	3,7	4,0	18,2	15,4
2018	23,2	19,8	5,4	5,4	26,8	20,0
2010-2018	12,1	11,4	2,6	2,3	23,8	20,4

Allikas: autori modifitseeritud Majandusaasta aruannete mitte esitamise...(2020, 178 ja 186) põhjal.

Lisa 3. Intervjuude kava

PÕHJUSED

1. Mis on Teie jaoks peamised majandusaasta aruande esitamisega hilinemise põhjused?
2. Millest need konkreetsed põhjused tulenevad?
 - a. Kui palju mõjutab aruannete õigeaegset esitamist sobiva raamatupidaja, raamatupidamisteenuse pakkuja või audiitori leidmine?
 - b. Kas ja mida peate aruande koostamise juures keeruliseks? (kas jääb teadmiste taha või midagi spetsiifilisemat?)
 - c. Kas ja mida peate aruande koostamise juures ajamahukaks? (kas jääb teadmiste taha või midagi spetsiifilisemat?)
 - d. Aruande esitamine Ettevõtjaportaalis on üsna automaatne. Kas aruande esitamise protsessi võiks muuta veel automaatsemaks? Kuidas?
3. Kuivõrd majandusaasta aruande detailsuse vähendamine võiks aidata kaasa aruannete esitamise tähtaegadest kinnipidamisele? Kas ja mida peate aruande koostamise juures keeruliseks? (kas jääb teadmiste taha või midagi spetsiifilisemat?)
 - a. Milliseid osasid võiks sellisel juhul vähem detailseks muuta/ ära võtta? Miks?
4. Kuidas hindate Ettevõtjaportaali kasutajasõbralikkust?
 - a. Mis vajaks Ettevõtjaportaalis muutmist?
 - b. Kas näete mingeid kohti selle arendamiseks, mis lihtsustaksid/soodustaksid aruannete esitamist?
5. Kuidas hindate praegust selgitustööd aruannete esitamise nõuetest ja olulisusest?
 - a. Kas teie hinnangul jagatakse piisavalt informatsiooni aruannete esitamise nõuete kohta ettevõtte loomisel? Kui ei, siis paluda selgitada kas ja millist infot üldse on edastatud?
 - b. Millist infot peaks alustavale ettevõtjale jagama?
 - c. Milliste kanalite kaudu peaks seda selgitustööd tegema, et see enamate ettevõtjateni jõuaks?
 - d. Mil moel võiks juriidilisi isikuid harida finantsvaldkonnas/aruande koostamise nõuetest?

Lisa 3 järg

KUIDAS PARANDADA?

6. Mida saaksite Teie ise (või ettevõtjad üldiselt) ära teha, et majandusaasta aruanne õigel ajal esitada?
7. Mida saaks riik omalt poolt teha, et soodustada majandusaasta aruannete tähtaegset esitamist?
8. Millest võiks Teie hinnangul alustada, et parandada aruannete tähtaegset esitamist?
9. Kuivõrd aruande esitamise tähtajaga seotud meeldetuletused võiksid soodustada aruannete õigeaegset esitamist?
 - a. Kas ja kui tihti olete siiani meeldetuletusi saanud?
 - b. Millal ja kui sageli meeldetuletusi võiks saata enne ja pärast tähtaega?
10. Kuivõrd majandusaasta aruande hilisel esitamisel või mitteesitamisel äriregistrisse kuvatav sellekohane märguanne võiks aidata kaasa aruande esitamise tähtaegadest kinnipidamisele?
 - a. Kas jälgite/jälgiksite selliseid teated oma äripartnerite puhul ning kas see võiks mõjutada nendega koostöö alustamisel/jätkamisel?
11. Kas majandusaasta aruannete esitamine hoopis Maksuametile (mitte äriregistriks) võiks soodustada õigeaegset esitamist? Miks? (Arvestades, et Maksuametit kardetakse...)
12. Kas ja millised põhitegevust takistavad meetmed võiksid mõjutada aruande õigeaegset esitamist?
 - a. Kuivõrd Teie hinnangul hetkel takistab mitteesitamine/hilinemine toetuste saamist või riigihangetel osalemist (nt EAS, PRIA jt)? Kas ja milliste toetuste osas olete takistavat mõju täheldanud?
 - b. Kuivõrd Teie hinnangul hetkel takistab mitteesitamine/hilinemine laenude ja muu finantseerimise saamist? Milliste finantseerijate osas kui palju?
13. Kas varem on teil olnud kokkupuudet või olete kuulnud aastaaruande esitamisega hilinemise või esitamata jätmise eest trahvimise juhtumitest?
 - a. Kas praegused sätestatud trahvid on mõistliku suurusega?
 - b. Mis hetkest oleks mõistlik hakata trahve rakendama majandusaasta aruande esitamisega hilinemisel?
 - c. Kui sageli peaks juriidilisi isikuid trahvima, et majandusaasta aruanne esitataks?

Lisa 3 järg

- d. Millest peaks sõltuma trahvi suurus?
 - e. Kas juriidilise isiku asemel juhatuse liikme trahvimine võiks avaldada positiivset mõju aruannete õigeaegsele esitamisele?
14. Mis võiksid veel olla tõhusad meetmed, mis aitaksid kaasa aruannete tähtaegsele esitamisele?
- a. Milliste meetmete rakendamist peaks vältima?

LÕPETUSEKS

15. Eksperdid arvavad, et ettevõtjatel on suur huvi oma valdkonna ettevõtete käekäigu vastu. Millist infot Teie peaksite oluliseks oma valdkonna kohta üldisemalt vastu saada? Mida näete peamiste takistustena majandusaasta aruande esitamisel nelja kuu jooksul?
16. Mida näete peamiste takistustena majandusaasta aruande esitamisel nelja kuu jooksul?
- a. Kui keeruline oleks neid takistusi kõrvaldada?
17. Mida sooviksite lisaks omalt poolt küsitluses märgitule majandusaasta aruannete esitamise teema osas lisada?

Lisa 4. Äriühingute hinnangud aruande valmimisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Teguri olulisus	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 – põhjustasid oluliselt	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Tegur								
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	26	26%	26	26%	27	27%	20	20%
Koostamine oli ajamahukas	24	24%	15	15%	31	31%	30	30%
Koostamine oli kallis	31	31%	21	21%	22	22%	25	25%
Koostamine oli keeruline	22	22%	19	19%	34	34%	25	25%
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	38	38%	17	17%	27	27%	18	18%
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	32	32%	14	14%	20	20%	34	34%
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/ nõukogu poolt	86	86%	12	12%	2	2%	0	0%

Allikas: autori koostatud

Lisa 5. Äriühingute hinnangud aruande esitamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Teguri olulisus	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 – põhjustasid oluliselt	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Tegur								
Aruande auditeerimise või audiitori ülevaatus läbiviimine	71	79%	10	11%	3	3%	6	7%
Probleemid äriühingu aastaaruande kinnitamisel (nt osanikud, üldkoosolek)	71	79%	13	14%	5	6%	1	1%
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	37	41%	29	32%	13	14%	11	12%
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	32	36%	23	26%	23	26%	12	13%
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	50	56%	27	30%	10	11%	3	3%
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	43	48%	24	27%	16	18%	7	8%

Allikas: autori koostatud

Lisa 6. Äriühingute hinnangud aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Teguri olulisus	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 – põhjustasid oluliselt	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Tegur								
Ärisaladuse võimalik lekkimine konkurentidele	65	73%	12	13%	6	7%	6	7%
Äriühingu finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	62	70%	17	19%	8	9%	2	2%
Omanike privaatsuse kadu, sest äriühingu finantsseis peegeldab omanike rikkust	62	70%	15	17%	9	10%	3	3%
Maksuameti huviorbiiti sattumine	74	83%	11	12%	3	3%	1	1%
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	70	79%	10	11%	6	7%	3	3%

Allikas: autori koostatud

Lisa 7. Äriühingute hinnangud aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususele

Tagajärg	0 – ei oska öelda		1 – ei pea üldse mõjusaks		2 – pigem ei pea mõjusaks		3 – pigem pean mõjusaks		4 – pean väga mõjusaks	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama põhitegevust	9	10%	16	19%	15	17%	26	30%	20	23%
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama toetuste saamist (nt EAS, PRIA, jt)	9	10%	8	9%	14	16%	28	33%	27	31%
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama laenude ja muu finantseerimise saamist	8	9%	8	9%	10	12%	28	33%	32	37%
Mitteesitamise/hilinemise eest trahvitakse sagedamini	11	13%	14	16%	19	22%	20	23%	22	26%
Mitteesitamise/hilinemise eest trahvitakse suuremate summadega	12	14%	12	14%	18	21%	23	27%	21	24%
Puuduks võimalus kustutada äriühing ilma likvideerimisprotsessita	19	22%	13	15%	14	16%	24	28%	16	19%
Hilinemisel tekib automaatne audiitori ülevaatuskohustus	16	19%	17	20%	16	19%	17	20%	20	23%

Allikas: autori koostatud

Lisa 8. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususele

Teguri tõhusus Tegur	0 – ei oska öelda		1 – ei aitaks üldse		2 – pigem ei aitaks		3 – pigem aitaks		4 – aitaks väga	
	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)
Regulaarse raamatupidamise sisseadmine	11	13%	7	8%	5	6%	24	28%	39	45%
Raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine	10	12%	4	5%	3	3%	24	28%	45	52%
Topelt-raamatupidamisest loobumine	39	45%	17	20%	9	10%	10	12%	11	13%
Raamatupidamise protsesside ja aastaaruande esitamise suurem automatiseerimine	16	19%	4	5%	2	2%	25	29%	39	45%
Aruande koostaja teadmiste täiendamine finantsvaldkonnas	12	14%	6	7%	4	5%	26	31%	37	44%

Allikas: autori koostatud

Lisa 9. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususele

Teguri tõhusus Tegur	0 – ei oska öelda		1 – ei aitaks üldse		2 – pigem ei aitaks		3 – pigem aitaks		4 – aitaks väga	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Rohkem selgitustööd aruannete esitamise nõuetest ja olulisusest	4	5%	7	8%	10	12%	47	57%	15	18%
Enne aruande esitamise tähtaega saadetud meeldetuletused	4	5%	5	6%	17	20%	42	51%	15	18%
Ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks	10	12%	2	2%	6	7%	26	31%	39	47%
Majandusaasta aruande detailsuse vähendamine	8	10%	1	1%	5	6%	24	29%	45	54%
Majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramine	16	19%	9	11%	18	22%	27	33%	13	16%
Tähtaegse esitamise eest tasuta valdkondliku statistikaülevaate saamine	20	24%	9	11%	14	17%	28	34%	11	13%

Allikas: autori koostatud

Lisa 10. Äriühingute hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususele

Teguri tõhusus	0 – ei oska öelda		1 – ei aitaks üldse		2 – pigem ei aitaks		3 – pigem aitaks		4 – aitaks väga	
	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)
Tegur										
Pärast aruande esitamise tähtaega saadetakse meeldetuletused	9	11%	4	5%	16	19%	44	53%	10	12%
Riskantse äriühingu hoiatusmärgis Äriregistris	14	17%	12	14%	16	19%	35	42%	6	7%
Riigipoolsete toetuste, sisendkäibemaksu tagasisaamise või muude teenuste kättesaamatuks muutmine	13	16%	12	14%	9	11%	27	33%	22	27%
Riigihangetel osalemise piiramine või keelamine	17	20%	12	14%	7	8%	28	34%	19	23%
Juhatuse liikmete senisest sagedasem trahvimine	13	16%	19	23%	23	28%	19	23%	9	11%
Äriühingu senisest sagedasem trahvimine	13	16%	21	25%	23	28%	18	22%	8	10%
Juriidilise isiku registrist kustutamisega hoiatamine 3 kuu möödudes esitamise tähtajast (praegu 6 kuud)	17	20%	9	11%	21	25%	24	29%	12	14%
Juriidilise isiku registrist kustutamise protsessi kiirendamine	19	23%	6	7%	21	26%	26	32%	10	12%

Allikas: autori koostatud

Lisa 11. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande valmimisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Teguri olulisus Tegur	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 – põhjustasid oluliselt	
	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)
Aruande koostamine ei olnud prioriteet	14	33%	9	21%	7	17%	12	29%
Koostamine oli ajamahukas	12	29%	9	21%	9	21%	12	29%
Koostamine oli kallid	16	38%	13	31%	6	14%	7	17%
Koostamine oli keeruline	8	19%	13	31%	13	31%	8	19%
Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees	15	36%	9	21%	10	24%	8	19%
Puudus raamatupidamisteadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamisteenuse pakkuja	10	24%	5	12%	12	29%	15	36%
Probleemid aruande heakskiitmisel juhatuse/ nõukogu poolt	29	69%	10	24%	2	5%	1	2%

Allikas: autori koostatud

Lisa 12. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande esitamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Teguri olulisus	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 – põhjustasid oluliselt	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Tegur								
Aruande auditeerimise, audiitori ülevaatusse või revisjoni läbiviimine	31	82%	5	13%	1	3%	1	3%
Probleemid MTÜ/SA aastaaruande kinnitamisel (nt üldkoosolek/nõukogu)	29	76%	7	18%	1	3%	1	3%
Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas	14	37%	11	29%	8	21%	5	13%
Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline	14	37%	12	32%	6	16%	6	16%
Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust	24	63%	12	32%	2	5%	0	0%
Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	17	45%	7	18%	10	26%	4	11%

Allikas: autori koostatud

Lisa 13. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruande avalikustamisega seotud tegurite olulisusele aruannete mitteesitamise mõjutajatena

Teguri olulisus Tegur	1 – ei põhjustanud üldse		2 – pigem ei põhjustanud		3 – pigem põhjustasid		4 – põhjustasid oluliselt	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
MTÜ/SA finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine	30	79%	7	18%	1	3%	0	0%
Maksuameti huviorbiiti sattumine	32	84%	6	16%	0	0%	0	0%
Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	32	84%	5	13%	0	0%	1	3%

Allikas: autori koostatud

Lisa 14. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususele

Tagajärg	0 – ei oska öelda		1 – ei pea üldse mõjusaks		2 – pigem ei pea mõjusaks		3 – pigem pean mõjusaks		4 – pean väga mõjusaks	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama põhitegevust	8	22%	10	27%	5	14%	12	32%	2	5%
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama toetuste saamist (nt EAS, PRIA, jt)	7	19%	4	11%	4	11%	11	30%	11	30%
Mitteesitamine/hilinemine hakkab takistama laenude ja muu finantseerimise saamist	8	22%	7	19%	2	5%	6	16%	14	38%
Mitteesitamise/hilinemise eest trahvitakse sagedamini	9	24%	6	16%	4	11%	8	22%	10	27%
Mitteesitamise/hilinemise eest trahvitakse suuremate summadega	9	24%	6	16%	4	11%	5	14%	13	35%
Puuduks võimalus kustutada MTÜ/SA ilma likvideerimisprotsessita	11	30%	5	14%	5	14%	7	19%	9	24%
Hilinemisel tekib automaatne audiitori ülevaatuskohustus	10	27%	8	22%	7	19%	6	16%	6	16%

Allikas: autori koostatud

Lisa 15. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususele

08

Teguri tõhusus Tegur	0 – ei oska öelda		1 – ei aitaks üldse		2 – pigem ei aitaks		3 – pigem aitaks		4 – aitaks väga	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Regulaarse raamatupidamise sisseadmine	3	8%	5	14%	3	8%	15	41%	11	30%
Raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine	3	8%	8	22%	2	5%	12	32%	12	32%
Topelt-raamatupidamisest loobumine	20	54%	12	32%	2	5%	2	5%	1	3%
Raamatupidamise protsesside ja aastaaruande esitamise suurem automatiseerimine	4	11%	2	5%	3	8%	10	27%	18	49%
Aruande koostaja teadmiste täiendamine finantsvaldkonnas	5	14%	4	11%	2	5%	13	35%	13	35%

Allikas: autori koostatud

Lisa 16. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususele

81

Teguri tõhusus Tegur	0 – ei oska öelda		1 – ei aitaks üldse		2 – pigem ei aitaks		3 – pigem aitaks		4 – aitaks väga	
	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)	vastanute arv	osatähtsus (%)
Rohkem selgitustööd aruannete esitamise nõuetest ja olulisusest	1	3%	8	22%	3	8%	16	44%	8	22%
Enne aruande esitamise tähtaega saadetud meeldetuletused	1	3%	4	11%	7	19%	13	36%	11	31%
Ettevõtjaportaali muutmine kasutajasõbralikumaks	3	8%	2	6%	2	6%	12	33%	17	47%
Majandusaasta aruande detailsuse vähendamine	3	8%	2	6%	0	0%	10	28%	21	58%
Majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramine	13	36%	9	25%	9	25%	4	11%	1	3%
Tähtaegse esitamise eest tasuta valdkondliku statistikaülevaate saamine	6	17%	7	19%	6	17%	13	36%	4	11%

Allikas: autori koostatud

Lisa 17. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste hinnangud aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususele

Teguri tõhusus	0 – ei oska öelda		1 – ei aitaks üldse		2 – pigem ei aitaks		3 – pigem aitaks		4 – aitaks väga	
	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)	vastanute arv	osatahtsus (%)
Tegur										
Pärast aruande esitamise tähtaega saadetakse meeldetuletused	6	17%	6	17%	5	14%	7	19%	12	33%
Riskantse MTÜ/SA hoiatusmärgis Äriregistris	9	25%	7	19%	10	28%	7	19%	3	8%
Riigipoolsete toetuste, sisendkäibemaksu tagasisaamise või muude teenuste kättesaamatuks muutmine	8	22%	9	25%	6	17%	9	25%	4	11%
Riigihangetel osalemise piiramine või keelamine	9	25%	5	14%	6	17%	12	33%	4	11%
Juhatuse liikmete senisest sagedasem trahvimine	9	25%	12	33%	10	28%	4	11%	1	3%
MTÜ/SA senisest sagedasem trahvimine	8	22%	12	33%	10	28%	5	14%	1	3%
Juriidilise isiku registrist kustutamisega hoiatamine 3 kuu möödudes esitamise tähtajast (praegu 6 kuud)	9	25%	10	28%	8	22%	8	22%	1	3%
Juriidilise isiku registrist kustutamise protsessi kiirendamine	10	28%	9	25%	8	22%	7	19%	2	6%

Allikas: autori koostatud

Lisa 18. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande valmimisega seotud tegurite hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti

8

Näitaja	Aruande koostamine ei olnud prioriteet		Koostamine oli ajamahukas		Koostamine oli kallis		Koostamine oli keeruline		Puudus regulaarne raamatupidamine majandusaasta sees		Puudus raamatupidamis-teadmistega töötaja või püsiv väline raamatupidamis-teenuse pakkuja		Probleemid aruande heakskiitmisel juhatause/ nõukogu poolt	
	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA
Valimi keskmine	2,414	2,405	2,670	2,500	2,414	2,095	2,620	2,500	2,250	2,262	2,560	2,762	1,160	1,405
Valimi dispersioon	1,184	1,515	1,314	1,427	1,388	1,210	1,187	1,037	1,321	1,320	1,582	1,405	0,176	0,491
Valimi maht	99	42	100	42	99	42	100	42	100	42	100	42	100	42
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	69	–	74	–	82	–	82	–	77	–	81	–	54	–
t-statistik	0,043	–	0,783	–	1,541	–	0,628	–	-0,056	–	-0,909	–	-2,111	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,483	–	0,218	–	0,064	–	0,266	–	0,478	–	0,183	–	0,020	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,667	–	1,666	–	1,664	–	1,664	–	1,665	–	1,664	–	1,674	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,966	–	0,436	–	0,127	–	0,532	–	0,955	–	0,366	–	0,039	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,995	–	1,993	–	1,989	–	1,989	–	1,991	–	1,990	–	2,005	–
Oluline erinevus eksisteerib	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	JAH	–

Allikas: autori koostatud

Märkus: Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 19. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande esitamise seotud tegurite hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti

84

Näitaja	Aruande auditeerimise, audiitori ülevaatus, revisjoni läbiviimine		Probleemid aastaaruande kinnitamisel		Esitamine Ettevõtjaportaalis on ajamahukas		Esitamine Ettevõtjaportaalis on keeruline		Esitamise tähtaeg on liiga kaugel majandusaasta lõpust		Vähesed meeldetuletused tähtaja saabumise/möödumise kohta	
	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA
Valimi keskmine	1,378	1,263	1,289	1,316	1,978	2,105	2,167	2,105	1,622	1,421	1,856	2,026
Valimi dispersioon	0,710	0,415	0,388	0,438	1,056	1,124	1,129	1,178	0,665	0,358	0,956	1,161
Valimi maht	90	38	90	38	90	38	90	38	90	38	90	38
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	90	–	66	–	68	–	68	–	94	–	64	–
t-statistik	0,836	–	-0,214	–	-0,627	–	0,294	–	1,551	–	-0,841	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,203	–	0,416	–	0,266	–	0,385	–	0,062	–	0,202	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,662	–	1,668	–	1,668	–	1,668	–	1,661	–	1,669	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,406	–	0,831	–	0,533	–	0,769	–	0,124	–	0,403	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,987	–	1,997	–	1,995	–	1,995	–	1,986	–	1,998	–
Oluline erinevus eksisteerib	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–

Allikas: autori koostatud

Märkus: Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 20. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruande avalikustamisega seotud tegurite hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti

Näitaja	Finantsseisundi ja -tulemuse avalikuks saamine		Maksuameti huviorbiiti sattumine		Soovimatu meediakajastuse osaliseks saamine (nt pingeread)	
	<i>ÄÜ</i>	<i>MTÜ/SA</i>	<i>ÄÜ</i>	<i>MTÜ/SA</i>	<i>ÄÜ</i>	<i>MTÜ/SA</i>
Valimi keskmine	1,438	1,237	1,225	1,158	1,348	1,211
Valimi dispersioon	0,567	0,240	0,313	0,137	0,570	0,333
Valimi maht	89	38	89	38	89	38
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	105	–	103	–	91	–
t-statistik	1,788	–	0,793	–	1,119	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,038	–	0,215	–	0,133	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,659	–	1,660	–	1,662	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,077	–	0,430	–	0,266	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,983	–	1,983	–	1,986	–
Oluline erinevus eksisteerib	EI	–	EI	–	EI	–

Allikas: autori koostatud

Märkus: Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 21. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete mittetähtaegse esitamise võimalike tagajärgede mõjususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti

Näitaja	Mitteesitamine/ hilinemine hakkab takistama põhitegevust		Mitteesitamine /hilinemine hakkab takistama toetuste saamist (nt EAS, PRIA, jt)		Mitteesitamine /hilinemine hakkab takistama laenude ja muu finant- seerimise saamist		Mitteesitamise /hilinemise eest trahvitakse sagedamini		Mitteesitamise /hilinemise eest trahvitakse suuremate summadega		Puuduks võimalus kustutada äriühing ilma likvideerimis- protsessita		Hilinemisel tekib automaatne audiitori ülevaatus- kohustus	
	ÄÜ	MTÜ/ SA	ÄÜ	MTÜ/ SA	ÄÜ	MTÜ/ SA	ÄÜ	MTÜ/ SA	ÄÜ	MTÜ/ SA	ÄÜ	MTÜ/ SA	ÄÜ	MTÜ/ SA
Valimi keskmine	2,372	1,730	2,651	2,405	2,791	2,297	2,326	2,108	2,337	2,189	2,058	1,946	2,093	1,730
Valimi dispersioon	1,719	1,647	1,689	2,248	1,673	2,715	1,846	2,488	1,850	2,713	2,079	2,553	2,085	2,092
Valimi maht	86	37	86	37	86	37	86	37	86	37	86	37	86	37
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	70	–	60	–	56	–	60	–	58	–	62	–	68	–
t-statistik	2,529	–	0,867	–	1,619	–	0,730	–	0,481	–	0,368	–	1,278	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,007	–	0,195	–	0,055	–	0,234	–	0,316	–	0,357	–	0,103	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,667	–	1,671	–	1,673	–	1,671	–	1,672	–	1,670	–	1,668	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,014	–	0,390	–	0,111	–	0,468	–	0,633	–	0,714	–	0,206	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,994	–	2,000	–	2,003	–	2,000	–	2,002	–	1,999	–	1,995	–
Oluline erinevus eksisteerib	JAH	–	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–

Allikas: autori koostatud

Märkus: Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 22. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete tähtaegset esitamist soosivate sisemiste meetmete tõhususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti

87

Näitaja	Regulaarse raamatupidamise sisseseadmine		Raamatupidaja või raamatupidamisteenuse osutaja palkamine		Topelt-raamatupidamisest loobumine		Raamatupidamise protsesside ja aastaaruande esitamise suurem automatiseerimine		Aruande koostaja teadmiste täiendamine finantsvaldkonnas	
	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA
Valimi keskmine	2,849	2,703	3,047	2,595	1,267	0,703	2,779	2,973	2,824	2,676
Valimi dispersioon	1,989	1,604	1,810	1,859	2,128	0,992	2,315	1,805	2,028	2,003
Valimi maht	86	37	86	37	86	37	86	37	85	37
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	76	–	67	–	98	–	77	–	69	–
t-statistik	0,567	–	1,693	–	2,487	–	-0,705	–	0,529	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,286	–	0,048	–	0,007	–	0,242	–	0,299	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,665	–	1,668	–	1,661	–	1,665	–	1,667	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,572	–	0,095	–	0,015	–	0,483	–	0,598	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	1,992	–	1,996	–	1,984	–	1,991	–	1,995	–
Oluline erinevus eksisteerib	EI	–	EI	–	JAH	–	EI	–	EI	–

Allikas: autori koostatud

Märkus: Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 23. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete tähtaegset esitamist soosivate väliste meetmete tõhususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti

8

Näitaja	Rohkem selgitustööd aruannete esitamise nõuetest ja olulisusest		Enne aruande esitamise tähtaega saadetud meeldetuletused		Ettevõtjaportaali muutmine kasutaja-sõbralikumaks		Majandusaasta aruande detailsuse vähendamine		Majandusaasta aruannete kättesaadavuse piiramine		Tähtaegse esitamise eest tasuta valdkondliku statistikaülevaate saamine	
	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA
Valimi keskmine	2,747	2,611	2,711	2,806	2,988	3,056	3,169	3,222	2,145	1,194	2,012	2,056
Valimi dispersioon	1,021	1,330	0,989	1,190	1,744	1,540	1,508	1,549	1,833	1,304	1,988	1,711
Valimi maht	83	36	83	36	83	36	83	36	83	36	82	36
Nullhüpooteesile vastav erinevus	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–	0	–
Vabadusastmete arv	59	–	61	–	71	–	66	–	78	–	72	–
t-statistik	0,612	–	0,447	–	-0,268	–	-0,216	–	3,935	–	-0,162	–
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpooteesi korral	0,271	–	0,328	–	0,395	–	0,415	–	0,000	–	0,436	–
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpooteesi korral	1,671	–	1,670	–	1,667	–	1,668	–	1,665	–	1,666	–
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpooteesi korral	0,543	–	0,657	–	0,790	–	0,829	–	0,000	–	0,872	–
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpooteesi korral	2,001	–	2,000	–	1,994	–	1,997	–	1,991	–	1,993	–
Oluline erinevus eksisteerib	EI	–	EI	–	EI	–	EI	–	JAH	–	EI	–

Allikas: autori koostatud

Märkus: Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 24. Äriühingute ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste aruannete tähtaegset esitamist soosivate võimalike rakendatavate meetmete tõhususe hinnangute võrdlus kasutades MS Excel analüüsi tööriistapaketti

89

Näitaja	Pärast aruande esitamise tähtaega saadetavad meeldetuletused		Riskantse äriühingu hoiatusmärgis Äriregistris		Riigipoolsete toetuste, sisendkäibemaksu tagasisaamise või muude teenuste kättesaamatuks muutmine		Riigihangete l osalemise piiramine või keelamine		Juhatuse liikmete senisest sagedasem trahvimine		Äriühingu senisest sagedasem trahvimine		Juriidilise isiku registrist kustutamise hoiatamine 3 kuu möödudes esitamise tähtajast (praegu 6 kuud)		Juriidilise isiku registrist kustutamise protsessi kiirendamine	
	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA	ÄÜ	MTÜ/SA
Valimi keskmine	2,506	2,361	2,084	1,667	2,398	1,778	2,241	1,917	1,904	1,333	1,843	1,417	2,060	1,500	2,024	1,500
Valimi dispersioon	1,253	2,294	1,542	1,657	2,023	1,835	2,185	1,964	1,527	1,143	1,475	1,164	1,813	1,400	1,827	1,571
Valimi maht	83	36	83	36	83	36	83	36	83	36	83	36	83	36	82	36
Nullhüpoteesile vastav erinevus	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
Vabadusastmete arv	52	-	64	-	70	-	70	-	76	-	74	-	75	-	72	-
t-statistik	0,516	-	1,643	-	2,258	-	1,140	-	2,547	-	1,906	-	2,273	-	2,042	-
Olulisuse tõenäosus ühepoolse hüpoteesi korral	0,304	-	0,053	-	0,014	-	0,129	-	0,006	-	0,030	-	0,013	-	0,022	-
Kriitiline väärtus ühepoolse hüpoteesi korral	1,675	-	1,669	-	1,667	-	1,667	-	1,665	-	1,666	-	1,665	-	1,666	-
Olulisuse tõenäosus kahepoolse hüpoteesi korral	0,608	-	0,105	-	0,027	-	0,258	-	0,013	-	0,061	-	0,026	-	0,045	-
Kriitiline väärtus kahepoolse hüpoteesi korral	2,007	-	1,998	-	1,994	-	1,994	-	1,992	-	1,993	-	1,992	-	1,993	-
Oluline erinevus eksisteerib	EI	-	EI	-	JAH	-	EI	-	JAH	-	EI	-	JAH	-	JAH	-

Allikas: autori koostatud

Märkus: Kasutatud olulisuse nivoo on 0,05.

Lisa 25. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina, Kätlin Kallakas,

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Majandusaasta aruannete mitteesitamist mõjutavad tegurid (Eesti juriidiliste isikute näitel),

mille juhendajad on Paavo Siimann ja Kirsti Rumma,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

11.05.2021

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtajaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. ja 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.